

Färnebofjärdens nationalparks huvudentré

En kritisk analys av gestaltning utifrån
Naturvårdsverkets riktlinjer

Paula Fielden och Elin Hjalmarsson

Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Landskapsarkitekturprogrammet - Uppsala
Uppsala 2024

FÄRNEBOFJÄRDENS
NATIONALPARK

Färnebofjärdens nationalparks huvudentré - En kritisk analys av gestaltning utifrån Naturvårdsverkets riktlinjer

The main entrance of Färnebofjärden national park – A critical analysis of design based on the Swedish Environmental Protection Agency's guidelines

Paula Fielden och Elin Hjalmarsson

Handledare: Helena Espmark, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land
Examinator: Mia Ågren, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land
Bitr. examinator: Helena Nordh, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E
Kurstitel: Självständigt arbete i landskapsarkitektur
Kurskod: EX0861
Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Kursansvarig inst.: Institutionen för stad och land
Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2024
Omslagsbild: Färnebofjärdens huvudentré, Foto: Elin Hjalmarsson 2024-01-30
Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.
Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: riktlinje, entré, nationalpark, naturreservat, gestaltning, landskapsarkitektur, Naturvårdsverket, Färnebofjärden

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land

Avdelningen för landskapsarkitektur

Sammanfattning

Under Covid-19-pandemin ökade naturintresset hos svenskarna, vilket bland annat resulterade i att Färnebofjärdens nationalparks besöksantal ökade mest av alla nationalparker i Sverige. 2023 fick nationalparken en ny huvudentré, utformad enligt Naturvårdsverkets riktlinjer som fokuserar på mänskliga perspektiv och upplevelser. Syftet med arbetet är att granska Naturvårdsverkets riktlinjer utifrån utformningen av Färnebofjärdens nationalparks huvudentré och undersöka hur riktlinjerna fungerar att använda som grund till en gestaltning. En kvalitativ metod i form av platsbesök används för att undersöka om riktlinjerna och designteorier av Dee (2015) respektive Kaplan och Kaplan (1989) återspeglas i gestaltningen. Resultatet presenterar att riktlinjerna och designteorierna finns med i utformningen. Slutsatsen visar att mycket ansvar hamnar hos den som skapar gestaltningen på grund av att riktlinjerna behöver tolkas och utvecklas för att skapa ett välkomnande entrérum.

Nyckelord: riktlinje, entré, nationalpark, naturreservat, gestaltning, landskapsarkitektur, Naturvårdsverket, Färnebofjärden

Abstract

During the Covid-19 pandemic, interest in nature increased among Swedes, which resulted in Färnebofjärden National Park's visitor numbers increasing the most out of all of Sweden's national parks. In 2023, the national park received a new main entrance, designed according to the Swedish Environmental Protection Agency's guidelines that focus on human perspectives and experiences. The purpose of the work is to review the Swedish Environmental Protection Agency's guidelines based on the design of Färnebofjärden National Park's main entrance and investigate how the guidelines work as a basis for a design. A qualitative method in the form of site visits is used to investigate whether the guidelines and design theories by Dee (2015) and Kaplan and Kaplan (1989) are reflected in the design. The results show that the guidelines and design theories are included in the design. The conclusion shows that a lot of responsibility ends up with the person who creates the design because the guidelines need to be interpreted and developed to create a welcoming entrance space.

Keywords: guideline, entrance, national park, nature reserve, design, landscape architecture, Swedish Environmental Protection Agency, Färnebofjärden

Innehållsförteckning

Figurförteckning	7
1. Introduktion	8
1.1 Syfte och frågeställningar.....	10
1.2 Avgränsningar	10
1.3 Forskningsöversikt	11
1.3.1 Paradoxen med turism och skyddad natur	11
1.3.2 Ett områdes interaktion med dess besökare	12
1.3.3 Entréns egenskaper och funktioner	13
2. Metod, teori och nyckelbegrepp	14
2.1 Nyckelbegrepp och deras definitioner	14
2.2 Metod	14
2.2.1 Val av dokument	15
2.2.2 Val av plats.....	15
2.2.3 Platsbesök.....	15
2.3 Trösklar och entréer enligt Dee.....	17
2.3.1 Fönster och ramar.....	17
2.3.2 Portaler.....	17
2.3.3 Trösklar och hur de kan skapas.....	18
2.4 Kaplan och Kaplan om preferenser för landskap	18
2.4.1 Ramverket – en preferensmatris	18
2.4.2 Bra design enligt preferensmatrisen	20
2.5 Metodkritik	20
3. Bakgrund till analys av den gestaltade huvudentrén	23
3.1 Naturvårdsverkets sex riktlinjer för utformning av nationalparksentréer.....	23
3.1.1 Varumärket Sveriges nationalparker	23
3.1.2 Den enskilda nationalparkens karaktär.....	23
3.1.3 Läget i landskapet.....	24
3.1.4 Organisation av entréplatsen	24
3.1.5 Tillgänglighet och service.....	24
3.1.6 Arkitektur och utformning	25
3.2 Färnebofjärdens nationalpark	25
3.2.1 Övergripande information om nationalparken.....	25
3.2.2 Färnebofjärden nationalparks historia	25
3.2.3 Besökare i parken	26
3.2.4 White arkitekter	26
3.2.5 Den nya huvudentrén.....	26
4. Resultat	28
4.1 Beskrivning av entrén med våra ögon	28
4.2 Gestaltningen utifrån Naturvårdsverkets riktlinjer	29
4.2.1 Varumärket Sveriges nationalparker	30
4.2.2 Den enskilda nationalparkens karaktär.....	30
4.2.3 Läget i landskapet.....	31
4.2.4 Organisation av entréplatsen	31
4.2.5 Tillgänglighet och service.....	32
4.2.6 Arkitektur och utformning	33

4.3 Gestaltningen utifrån Dee	34
4.3.1 Fönster och ramar.....	35
4.3.2 Portaler.....	35
4.3.3 Olika element; vatten, vegetation, byggda strukturer, topografi	35
4.4 Gestaltningen utifrån Kaplan och Kaplan.....	36
4.4.1 Utforskning vid entrén	36
4.4.2 Förståelse av entrén	37
5. Diskussion.....	38
5.1 Naturvårdsverkets riktlinjer som grund för en gestaltning.....	38
5.2 Likheter och olikheter mellan riktlinjerna och teorierna.....	38
5.3 Målet med entrén och att skapa en välkomnande plats.....	39
5.4 Vad hade kunnat tilläggas riktlinjerna?	40
5.4.1 White arkitekter som ansvarig gestaltare.....	42
5.5 Metoddiskussion.....	43
6. Slutsats	44
6.1 Frågor för vidare forskning.....	44
Referenser.....	46
Tack	49

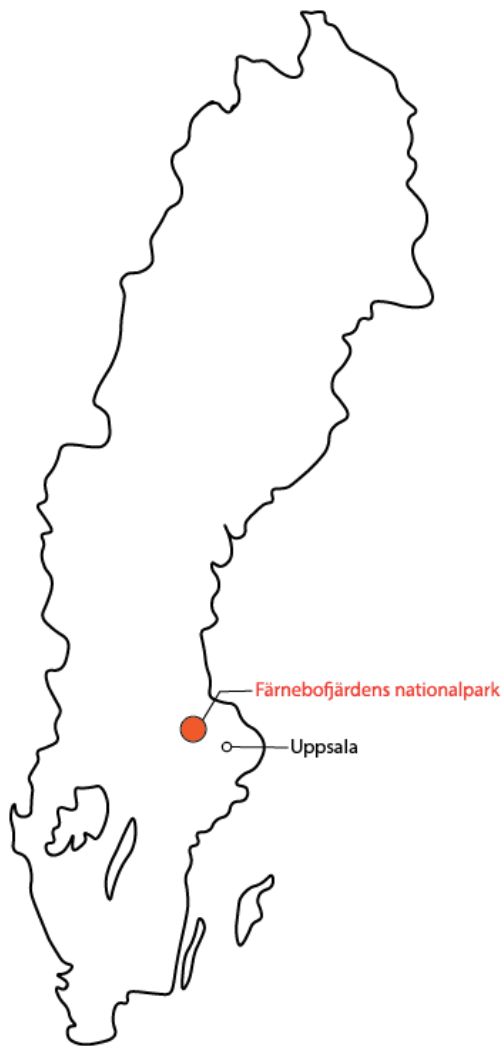
Förord

Uppsatsen är ett kandidatarbete för Landskapsarkitektprogrammet på SLU Ultuna. Genom uppsatsens gång har vi båda skrivit, Paula Fielden och Elin Hjalmarsson, delat upp arbetet jämnt i ett nära samarbete. Vi har båda två skrivit och reviderat alla uppsatsens delar och samarbetat med att skapa alla våra illustrationer, fotografier och figurer.

Figurförteckning

Figur 1. Färnebofjärdens nationalpark geografiska läge. (Illustration av Hjalmarsson 2024)	8
Figur 2. Karta som visar det geografiskt avgränsade området i orange som undersökningen utgår ifrån. (Illustration av Fielden & Hjalmarsson 2024 delvis baserad på: Karta © Lantmäteriet)	10
Figur 3. Skiss över rörelsemönster under platsbesöket där de röda linjerna visar vart vi gick och de rosa ovalerna visar ytor som vi stannade på och undersökte mer noggrant. (Illustration av Fielden & Hjalmarsson 2024 delvis baserad på: Karta © Lantmäteriet)	16
Figur 4. Exempel på ramar och fönster, samt olika slags trösklar. (Illustration av Fielden & Hjalmarsson 2024).....	17
Figur 5. Bilderna visar resan från parkeringen till entrén samt sittgradängen (n.h.) täckt av snö. (Foton av Fielden & Hjalmarsson 2024)	28
Figur 6. Överblick över området med utmarkerade exempel på Naturvårdsverkets sex riktlinjer och vart de fanns. (Illustration av Fielden & Hjalmarsson 2024 delvis baserad på: Karta © Lantmäteriet)	28
Figur 7. Överblick över området med några bildexempel som nämns i resultatet. (Illustration av Fielden & Hjalmarsson 2024 delvis baserad på: Karta © Lantmäteriet).....	30
Figur 8. Bänkbord med plats för rullstol. (Foto av Hjalmarsson 2024).....	32
Figur 9. Bild som visar den topografiska skillnaden mellan vägen ovanför entrén sett inifrån entrérummet. (Foto av Fielden 2024)	33
Figur 10. Tydlig inramning av siktlinjen vid den mindre ingången. (Foto av Länsstyrelsen Gävleborg 2023)	34
Figur 11. Huvudentréns tydliga portal. (Foto av Fielden 2024).....	35
Figur 12. Vindskydd och grillplats där sittgradängen vid entrén skymtas i bakgrunden. (Foto av Länsstyrelsen Gävleborg 2023)	36

1. Introduktion

Figur 1. Färnebofjärdens nationalparks geografiska läge. (Illustration av Hjalmarsson 2024)

Enligt Naturvårdsverket har nationalparker varit en del av Sveriges naturvårdsstrategi sedan början av förra seklet och är ett skydd som "...behövs både för naturens egen skull och för oss människor." (Naturvårdsverket 2023, *Varför finns det nationalparker?*). Detta kan uppfattas motsägelsefullt eftersom människan inte helt kan undgå sin åverkan på naturen (Wolf et al. 2019). Samtidigt mår människan bra av att vistas i naturen och grönska främjar välmående och hälsa (Grahn och Stigsdotter 2003). Därför krävs det noggrann planering för att nationalparkernas utformning ska kunna balansera människans närvaro med naturens välmående.

Fler människor rör sig ute i naturen som en konsekvens av Covid-19-pandemin vilket har ökat belastningen på skyddad naturmark (Hansen et al. 2021). Enligt Statistiska centralbyrån (2022) ökade antalet personer som var ute i skog och mark med 58% under Covid-19-pandemin jämfört med åren innan. Samtidigt ökade också antalet besökare i Sveriges nationalparker år 2020 från 2,8 till 3,1 miljoner, trots begränsad turism från utlandet (Naturvårdsverket u.å.a). Den ökade mängden människor ute i natur och skog har efter pandemin fortsatt varit stor och betydligt större än början av 2000-talet (Folkhälsomyndigheten 2024).

Det här arbetet fokuserar på Färnebofjärdens nationalpark, där besöksantalet fördubblades mellan 2019 och 2020, och därmed hade den största procentuella

ökningen av alla nationalparker i Sverige (ibid.). Enligt Westman¹ hade nationalparken 85 000 besökare 2019 och 2020 hade det ökat till 178 000 besökare. Besöksantalet har enligt Westman² fortsatt varit högt och 2023 hade parken totalt 163 000 besökare. En sådan ökning ställer krav på parkens utformning och hantering av turism för att skapa en nationalpark som värnar om både människans upplevelse och naturens värden.

Första intrycket av en nationalpark ges vid entrén vilket är viktigt både för besökarens upplevelse och naturens bevarande (Kaplan och Kaplan 1989; Dee 2015; Naturvårdsverket 2015). För besökaren kan en noggrant planerad entréplats bidra till positiva förväntningar inför vistelsen i parken (ibid.). Entrén kan även presentera engagerande information om växt- och djurliv vilket främjar hänsynstagande till naturvärden (Naturvårdsverkets 2015; Gross och Zimmerman 2002). Därför är utformningen av entréer i naturområden av särskild betydelse, speciellt vid ökat intresse för besök i nationalparker.

Naturvårdsverket (2015) tog 2015 fram riktlinjer att utgå ifrån vid utformning av nationalparksentréer. Fokuset för riktlinjerna är endast på mänskliga upplevelser och inte på att etablera naturvärden. Med tanke på att gestaltningen av nationalparksentréer ska grunda sig i riktlinjerna är det intressant att se hur denna utformning förstås och bedöms utifrån andra designteorier kring upplevelsen av landskap. I detta arbetet tillämpas designteorier av Kaplan och Kaplan (1989) respektive Dee (2015), där den första fokuserar på hur den evolutionära människan generellt föredrar vissa typer av landskap och den andra mer praktiskt förklarar hur ett entrérum kan skapas. Teorierna valdes eftersom de fokuserar på människans upplevelse av landskap och är övergripande samt väletablerade inom disciplinen för landskapsarkitektur.

Dee (2015) påpekar att landskapsarkitekter ibland glömmer att gestalta entréer trots att de har en stor potential att bli betydande miljöer. Färnebofjärdens nationalparks huvudentré renoverades och gestaltades om år 2023 på grund av det ökade besöksstrycket och för att främja upplevelsevärdena i entrén (Sveriges Nationalparker u.å.a). Den nya huvudentrén till Färnebofjärden gestaltades av White Arkitekter och förväntas följa Naturvårdsverkets (2015) riktlinjer. Målet med den nya huvudentrén är enligt Sveriges nationalparker (u.å.a) att ge besökaren en välkomnande upplevelse av nationalparken.

---

¹ Ingvar Westman, nationalparksförvaltare, Länsstyrelsen Gävleborg, mejlkonversation 2024-03-15

² Ingvar Westman, nationalparksförvaltare, Länsstyrelsen Gävleborg, mejlkonversation 2024-03-15

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet är att diskutera Naturvårdsverkets riktlinjer för utformning av nationalparksentréer genom att analysera hur de speglas i en konkret gestaltning. Undersökningen syftar till att analysera om en färdigställd entré enligt riktlinjerna även följer designteorier enligt Dee (2015) respektive Kaplan och Kaplan (1989) för att skapa ett bra entrérum för människans upplevelse.

- Hur förhåller sig gestaltningen av Färnebofjärdens huvudentré till Naturvårdsverkets riktlinjer, samt till teorier beskrivna av Dee (2015) respektive Kaplan och Kaplan (1989)?

1.2 Avgränsningar

Arbetets avgränsningar består främst av ett geografiskt avgränsat område och urvalet av teorier. Det avgränsade området som använts till en analys av Färnebofjärdens nationalparks huvudentré visas i Figur 2. Platsbesöket är också avgränsat till ett besök under dagtid på vintern. För designteorierna utgår vi endast från teorier presenterade av Kaplan och Kaplan (1989) respektive Dee (2015).

Figur 5. Karta som visar det geografiskt avgränsade området i orange som undersökningen utgår ifrån. (Illustration av Fielden & Hjalmarsson 2024 delvis baserad på: Karta © Lantmäteriet)

Vi väljer att inte analysera gestaltningen ur ett ekologiskt perspektiv eller utifrån teorier om naturskydd, ökad biologisk mångfald eller liknande. Beslutet grundar sig delvis i att naturskydd är en självklarhet i nationalparker och delvis för att entrén är

den enda plats i en nationalpark där arkitektur är nödvändig. I resterande delar av nationalparken är fokus i större utsträckning på naturen och ekologiska värden, vilket minskar behovet av en gestaltning skapad åt människan där. De teorier vi tagit avstamp i, Dee (2015) respektive Kaplan och Kaplan (1989) samt Naturvårdsverkets (2015) riktlinjer, fokuserar på människans upplevelse av landskapet och tar inte hänsyn till andra arter. Urvalet av teorierna och deras relevans förklaras samt diskuteras under kapitel 2.2.1 *Våra dokument* och 2.5 *Metodkritik*.

1.3 Forskningsöversikt

I det här avsnittet, indelat i tre delar som vi kallar *Paradoxen med turism och skyddad natur*, *Ett områdes interaktion med dess besökare*, samt *Entréns egenskaper och funktioner* visar vi hur nationalparksentréer har en viktig roll i att bevara naturen och samtidigt skapa en god upplevelse för människan. Vidare motiverar avsnittet varför det är viktigt att entréer får en genomtänkt gestaltning och att de kan bidra med flera positiva upplevelser. Samtidigt belyser vi problematiken om att bedriva naturbevarande och turism på samma plats. Entrérummet kan sammanfattningsvis få olika betydelse för olika personer. Hur entrén är utformad och vad den innehåller kan också påverka besökarens resterande upplevelse och intryck under hela besöket, vilket visar hur viktigt entréns utformning är.

1.3.1 Paradoxen med turism och skyddad natur

Människan behöver naturens resurser för att överleva men det innebär också i många fall skador på naturvärden (IPCC 2023). Med klimatförändringar och människans påverkan på naturen kommer det också i slutändan negativa konsekvenser för oss i form av naturkatastrofer, höjda vattennivåer och torka (ibid.). Det finns därför ett stort behov av att lösa och mildra konflikten mellan naturens resurser och människans användning av de (ibid.). Samma konflikt med motstridande värden uppkommer i nationalparker som både värnar om människan och naturen.

Det finns en problematik i nationalparkerens mål i att både främja friluftsliv och bevara naturen eftersom dessa värden kan gå emot varandra. Wolf et al. (2019) skriver om hur turism i skyddade naturområden kan bli en paradox som varken gynnar naturen eller människan. Ju attraktivare en plats är desto mer kommer den att slitas, vilket i sin tur leder till att platsen blir mindre attraktiv för besökare (ibid.). Degraderingen på naturen ger därför negativa konsekvenser för både de ekologiska och mänskliga faktorerna på platsen (ibid.).

Samtidigt lyfter Wolf et al. (2019) också fram att det fortfarande kan vara bättre att naturen har ett skydd som delvis finansieras av turism än att den inte skyddas alls. Vi anser att det antagligen är bättre med en nationalpark med finansiellt stöd från Naturvårdsverket och Länsstyrelsen än exempelvis ett vinstdrivande skogsbruksföretag för bevarandet av naturvärden. Därmed ser vi att det finns ett

behov av att balansera turismen och naturens värden i en nationalparksentré för att motverka paradoxen för såväl människor som natur, vilket kan göras i Naturvårdsverkets riktlinjer för utformning av nationalparksentréer.

1.3.2 Ett områdes interaktion med dess besökare

Gross och Zimmerman (2002) visar hur interaktionen mellan plats och besökare kan variera på grund av platsens egenskaper. Exempelvis påverkar olika byggnader och deras egenskaper upplevelsen av entrérummet till nationalparker. I USA etablerades museum under början av 1900-talet bland annat vid bland vid entréerna till nationalparkerna Yosemite och Yellowstone (ibid.). Där ställdes lokal flora, fauna och geologi ut för att skapa intresse och interaktion mellan besökare och parkens natur (ibid.). Senare ersattes museerna av besökscentrum med ännu fler funktioner där såväl utställningar som viloplatser fanns (ibid.). Sveriges motsvarighet till detta är Naturum, som idag fungerar som ett besökscentrum där nationalparkens kultur- och naturhistoria presenteras (Sveriges nationalparker u.å.d).

Det är enligt Gross och Zimmerman (2000) viktigt att informationen som presenteras på besökscentrumen ger utrymme för reflektion för att skapa en mer djupgående interaktion med parkens natur. Interaktion mellan besökare och natur kan möjliggöra mer förståelse av naturvärden. Gross och Zimmerman (2002:276) skriver; *"Through interpretation, understanding. Through understanding, caring. Through caring, protection."*. Därmed påpekar de att nationalparksentréers utformning i slutändan också skapar skydd av naturvärden genom att skapa känslomässiga band till de natur- och kulturvärden som en nationalpark värnar om. Gestaltningen är därför viktig för att uppnå nationalparkernas mål; att bevara natur och skapa upplevelser för människor.

Greider och Garkovich (1994) skriver också om upplevelsen av naturen och hur den är en reflektion av människan själv. De beskriver att människor uppfattar landskapet olika utifrån subjektiva erfarenheter och ger det ett värde med utgångspunkt i sin kultur. Ett exempel författarna tar upp är att en bonde ser en åker som odlingsmark medan en fastighetsmäklare ser potential för ett kvartersområde. Greider och Garkovich (1994) anser att naturen inte får ett egenvärde i sig självt, utan att människan skapar det.

Kaplan och Kaplan (1989) anser att människan behöver information för att fungera. Människan är också effektiv på att uppfatta information i sitt landskap och i sin omgivning, även utan skyltar. I stället sker oftast informationsupptaget undermedvetet (ibid.). Människans uppfattning av information bygger på att kunna förstå och utforska den (ibid.). Mängden information ett landskap innehar och på vilket sätt den förmedlas kan därför påverka hur människor uppfattar landskapet (ibid).

Kaplan och Kaplan (1989) nämner även familjaritet som en viktig komponent i preferensen till naturen. Familjaritet uppnås snabbt mellan människan och naturen, det räcker med att ha sett en bild på ett område för att känna sig bekant med platsen

(ibid.). Men preferenser förändras oftast inte med familjaritet förutom om en varit med om en dålig upplevelse (ibid.). Det kan exempelvis vara att en har halkat på is eller sett ett stort träd som har fallit (ibid.). Saker som detta kan vara svårt att kontrollera men kan vara avgörande för om en person vill komma tillbaka till platsen eller inte (ibid.). Slumpen kan därav också spela en viss roll i människans uppfattning av platsen (ibid.).

1.3.3 Entréns egenskaper och funktioner

Entréer är enligt Dee (2015) övergången från ett landskap till ett annat och kan därmed både uttryckas som en paus i färden mellan de olika platserna eller en ny upplevelse i sig själv. Dee (2015) tar upp begreppet *thresholds*, trösklar, som övergångar i landskapet och vikten av att platser som entréer gestaltas. Entréer som plats får således ett mångsidigt värde där besökaren kan både vistas och navigeras in i nationalparken.

Vidare belyser Dee (2015) människans uppfattning av trösklar och hur de med en god design kan öka upplevelsen och interaktionen med landskapet. Entréer och trösklar står för flera olika känslor och upplevelser, det kan exempelvis vara vila, väntan eller ankomst (ibid.). Vidare betonar Dee (2015) att trösklar fungerar som platser för acklimatisering eller förberedelse och framhäver den centrala roll en entré kan ha för besökarnas upplevelse av platsen. Gestaltningen och utformningen av entrén är därav grundläggande även för den mänskliga skalan och interaktionen med platsen.

2. Metod, teori och nyckelbegrepp

Följande kapitel innehåller nyckelbegrepp, metod och beskrivning av platsbesöket från Färnebofjärdens nationalpark samt teorier från Dee (2015) respektive Kaplan och Kaplan (1989).

2.1 Nyckelbegrepp och deras definitioner

Entré

Begreppet entré har vi valt att definiera enligt Naturvårdsverkets (2015) riktlinjer som definierar entréområdet som den del där anläggningar och den byggda entrén finns och entréplatsen som ”den enskilda fysiska platsen” (Naturvårdsverket 2015:43).

Riktlinje

Naturvårdsverket (2015) definierar riktlinjer för entréer som ”principer för hur entréer ska utformas, ett tankesätt som sätter besökarens upplevelse i fokus.” (Naturvårdsverket 2015:14). Det här arbetet utgår från samma definition.

Nationalpark

Nationalparker är skyddade områden för dess höga naturvärden och möjligheten för friluftsliv (Nationalencyklopedin u.å.). Det finns tre punkter som nationalparker ska uppfylla vilket är att de ska bestå av ett stort område, innehålla ekosystem som ej påverkats mycket av människan samt vara tillgängligt för besökare (ibid.).

Gestaltning

Gestaltning i denna text syftar på utformning, design eller formgivning av entréer.

2.2 Metod

I det här avsnittet, indelat i *Val av dokument*, *Val av plats* och *Platsbesök*, redovisar vi vårt tillvägagångssätt och motivation för dokumentöversikten samt för platsbesöket.

2.2.1 Val av dokument

En dokumentöversikt har gjorts för att hämta källor och information om Sveriges nationalparker, entrédesign, människans relation till naturen och Naturvårdsverkets riktlinjer. *Riktlinjer för entréer till Sveriges nationalparker* av Naturvårdsverket (2015) är en rapport som publicerades 2015, och har som syfte att skapa en grund för att stötta och inspirera de aktörer som är inblandade i gestaltning och förvaltning (ibid.). Rapporten valdes på grund av att det är en stomme i planeringen av nationalparksentréer som bör användas i utformningen. Naturvårdsverkets (2015) riktlinjer hittades efter en sökning på orden ”entréer till nationalparker” på Googles sökmotor, i samband med att vi undersökte vad för krav och regler som gäller för gestaltning i nationalparker.

För att analysera platsen har Dees (2015) teori om konkreta gestaltningsförslag till entrémiljöer använts och Kaplan och Kaplans (1989) ramverk om preferens. Valet av teorierna grundar sig i att de har presenterats tidigare i vår utbildning till landskapsarkitekter och var bekanta för oss. De har lagt en stor grund inom disciplinen för landskapsarkitektur och kändes trovärdiga eftersom de används inom utbildning av nya landskapsarkitekter. Vi utgick från den litteraturgrund vi har fått med oss från utbildningen och sorterade de utifrån uppsatsens valda tema samt teorier som gick att applicera på ett platsbesök. Därefter undersökte vi om de valda teorierna fortfarande är relevanta och används i nutida forskning, vilket de gör.

Övriga dokument har valts ut utifrån relevans kring temat skyddad natur, turism, nationalparker, formgivning, landskapsarkitektur och entréer. Källorna kommer från egna sökningar via Google Scholar, SLU Primo, Web of Science, Scopus samt från tidigare studentarbeten från SLU som behandlade liknande tema.

2.2.2 Val av plats

Färnebofjärden valdes på grund av dess ökning i besöksantal under de senaste åren och att dess entré var ny från 2023. Därmed bör den följa Naturvårdsverkets (2015) riktlinjer. Den är dessutom gestaltad av en arkitektbyrå. Arkitektbyrån i det här fallet är White Arkitekter, en privat aktör som är stor i Skandinavien och som gestaltat andra entréer till nationalparker (White Arkitekter u.å.b).

2.2.3 Platsbesök

Inför platsbesöket planerades det för att identifiera, analysera och utvärdera exempel i gestaltningen som kan kopplas till Naturvårdsverkets (2015) riktlinjer, Dees (2015) olika arkitektoniska element för entrébyggande samt Kaplan och Kaplans (1989) ramverk för prefererad natur. Vi avgränsade studierna av entrén innan besöket för att få uppleva platsen som förstagångsbesökare och för att skapa ett mer allmänt första intryck. Fokus var att uppleva platsen som besökare och inte som analyserande landskapsarkitektstudenter för att se vilken information som framfördes och vilka intryck besökaren möttes av.

Platsbesöket utfördes den 30 januari 2024 klockan 10.00-12.00. Det startade från parkeringen intill huvudentrén till Färnebofjärdens nationalpark. Därifrån gick vi till fots mot den stora entrén. Efter det genomfördes en platsinventering där vi promenerade runt i entréområdet och noterade det som kunde kopplas till Naturvårdsverkets (2015) riktlinjer, Dees (2015) respektive Kaplan och Kaplans (1989) teorier och våra egna tankar och upplevelser (se Figur 3). Utöver det togs foton över hela entrén för att tydligt kunna minnas och plocka fram exempel från gestaltningen och platsen.

Efter platsbesöket sammanställde vi våra tankar i en punktlista utifrån rubrikerna på Naturvårdsverkets (2015) sex riktlinjer, Dees (2015) respektive Kaplan och Kaplans (1989) teorier och våra egna upplevelser. En mailkonversation med Westman³ från Länsstyrelsen Gävleborg upprättades där vi fick bilder från invigning av den nya entrén samt information om besöksantalet.

Därefter studerades Dees (2015) teorier, Kaplan och Kaplans (1989) ramverk och Naturvårdsverkets (2015) riktlinjer, samt bakgrund om Färnebofjärden och nationalparker mer utförligt. Dessutom skapade vi en illustrativ skiss (se Figur 3) för att visa hur vi gick och var vi stannade och undersökte platsen mer noggrant. Vi markerade även på karta var vi såg Naturvårdsverkets sex riktlinjerna representerade (se Figur 5). Vi valde därefter ut foton som kunde kopplas till Naturvårdsverkets (2015) sex riktlinjer, Kaplan och Kaplans (1989) ramverk och Dees (2015) teorier.

Figur 14. Skiss över rörelsemönster under platsbesöket där de röda linjerna visar vart vi gick och de rosa ovalerna visar ytor som vi stannade på och undersökte mer noggrant. (Illustration av Fielden & Hjalmarsson 2024 delvis baserad på: Karta © Lantmäteriet)

³ Ingvar Westman, nationalparksförvaltare, Länsstyrelsen Gävleborg, mejlkonversation 2024-03-15

2.3 Trösklar och entréer enligt Dee

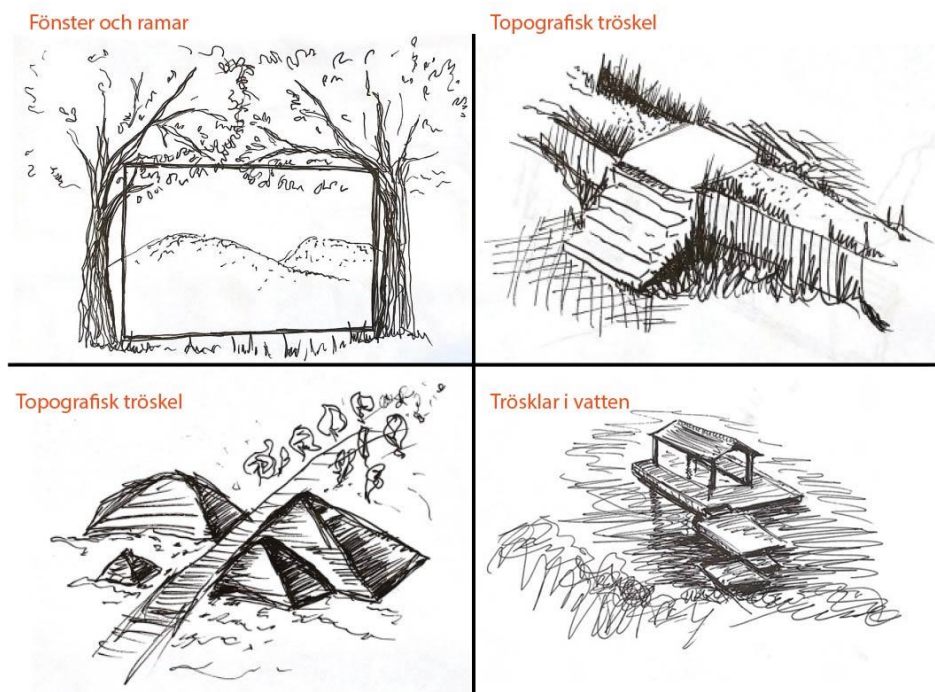
I följande delar förklaras Dees (2015) konkreta exempel på gestaltningar i landskapet som kan skapa trösklar för att förmedla och förstärka upplevelsen av en entré. De entréskapande element Dee uppmärksammar är fönster, ramar och portar som kan skapas av topografi, arkitektur, vegetation eller vatten.

2.3.1 Fönster och ramar

Fönster och ramar binder ihop ett landskap genom att skapa en ram och presentera det som finns inuti den (se Figur 4), exempelvis genom träd eller en byggd struktur (Dee 2015). Vidare beskriver Dee (2015) hur fönster och ramar kan skapa en visuell tröskel, till skillnad från rumsliga trösklar mellan en miljö och en annan. Dee (2015) påpekar att landskapets ramar kan vägleda besökarens möte med miljön genom att skapa upplevelser med hjälp av en sekvens av rörelser genom landskapet.

2.3.2 Portaler

Portaler, *gateways*, är en tröskelliknande struktur Dee (2015) nämner som symboliserar ankomst. Själva porten kan vara en grind, men det behöver inte nödvändigtvis vara det eftersom det är symboliken av en entré som är viktig. Exempelvis kan också pelare eller träd på vardera sida signalerar ankomst. Strukturen på porten kan variera i form, det kan även vara en arkitektonisk byggnad eller bestå av vegetation (ibid.).

Figur 23. Exempel på ramar och fönster, samt olika slags trösklar. (Illustration av Fielden & Hjalmarsson 2024).

2.3.3 Trösklar och hur de kan skapas

Dee (2015) anser att topografin kan skapa förväntan genom att skymma platsen som övergången leder till. Vidare menar författaren att den topografiska strukturen på trösklar kan leda till en tydlig resa genom landskapen, där entré görs vid en höjd, fortsätter över toppen och anländer sedan i dalen. Dee (2015) berättar också om hur arkitekten kan jobba med både trappor och håligheter för att bygga vidare på effekten vid övergångar.

Vegetationen har många egenskaper vid en entré och Dee (2015) visar att den både kan skapa struktur och påverka besökarens sinnen, exempelvis genom starka dofter eller visuell struktur. Växtmaterialet kan också skapa en varierad rumslighet och både kontrastera till sin övergångsmiljö eller signalera vad besökaren kan vänta sig efter entrén (ibid.).

För entréer med byggda element betonar Dee (2015) vikten av att ta hänsyn till skalan, materialval, användningsområde samt kontexten på platsen. Det byggda materialet kan vidare användas för att skapa engagemang för den väntade platsen eller för att skapa en lugn passage till nästa miljö.

Vatten är ytterligare en tröskelskapande struktur som är en uppskattad aspekt för människans upplevelse av landskapet (Dee 2015). Generellt har människan en längtan till vatten, vilket gör det till en viktig del av gestaltade platser för människor (ibid.). Exempel på strukturer som relaterar till trösklar mellan vatten och land är bryggor och vikar (ibid.).

2.4 Kaplan och Kaplan om preferenser för landskap

Nedan presenteras Kaplan och Kaplans (1989) preferensmatris och vad de olika värdena sammanhang, komplexitet, läsbarhet och mystik i landskapet har för påverkan på människans upplevelse av naturen.

2.4.1 Ramverket – en preferensmatris

Kaplan och Kaplan (1989) har tagit fram ett ramverk för analys av landskap baserat på vad människor generellt ser och har sett som ett bra landskap. Ett gynnsamt landskap går att utforska och förstå (ibid.). Utforskningsmöjligheten väcker nyfikenhet hos människan medan förståelsen för landskapets gör det omtyckt på grund av att det är lättläst och orienterbart (ibid.).

Ramverkets ena grund utgår från två punkter; förståelse och utforskning av informationen landskapet ger (Kaplan och Kaplan 1989). Människan föredrar en viss ordning och förståelse i sitt landskap eftersom det evolutionärt sett var gynnsamt att ha en överblick och mental karta över sitt habitat (ibid.). Däremot skapar landskap som går att utforska ett stort intresse för människan (ibid.). Möjligheten att utforska landskapet och se vad det har att erbjuda är därmed också något som faller naturligt för människan att uppskatta (ibid.).

Ramverket (se Tabell 1) delas därefter upp i sin andra utgångspunkt; hur lättillgänglig informationen i landskapet är. Kaplan och Kaplan (1989) menar att det går att föreställa sig det som tvådimensionell direkt information och tredimensionellt förväntad information. Den tvådimensionella faktorn innebär att information är direkt tillgänglig, som exempelvis det ett fotografi visar av ett landskap. Det tredimensionella kräver i stället en högre grad av slutledningsförmåga för att få tillgång till informationen. Den tredimensionella informationen blir tillgänglig i samma landskap som fotografiet när människan fysiskt befinner sig på platsen och upplever dess djup och distans.

De två utgångspunkterna kan därefter kombineras med varandra till fyra olika faktorer som påverkar människans upptag av information och därmed uppskattning av landskapet. Dessa är komplexitet, sammanhang, läsbarhet samt mystik (Kaplan och Kaplan 1989).

2.4.1.1 Komplexitet

Komplexitet är antalet olika visuella element i en miljö (Kaplan och Kaplan 1989). Komplexitet handlar om hur mycket som händer på en viss plats och hur mycket som kan ses och syftar till det direkta tvådimensionella sättet att uppleva landskap (ibid.). Generellt har höga värden av komplexitet uppfattats som negativt i landskap och visat sig vara en vanlig upplevelse i urbana landskap (ibid.).

2.4.1.2 Sammanhang

Sammanhang syftar till att skapa ordning och visa var fokus ska läggas (Kaplan och Kaplan 1989). Att allting har ett sammanhang och är tydligt i skala, textur och ljus hjälper människan att orientera informationen landskapet återspeglar (ibid.). Därmed blir ett landskap med tydligt sammanhang också lätt att förstå. Sammanhanget är också information som blir direkt uppfattad och som är tvådimensionell (ibid.).

2.4.1.3 Läsbarhet

Läsbarhet innebär att landskapet är lätt att förstå men också lätt att minnas (Kaplan och Kaplan 1989). Det är en plats med tydliga element som gör att en besökare enkelt kan lokalisera och minnas sin väg både in och ut från platsen (ibid.). Det är viktigt att elementen är just igenkänningsbara och att hela platsen är lätt att tyda (ibid.). Exempelvis kan landmärken vara tydliga element som skapar orienterbarhet och igenkänning (ibid.).

2.4.1.4 Mystik

Mystik bygger på att landskapet kan lära människan mer och att något drar människan in i platsen för att kunna utforska (Kaplan och Kaplan 1989). Mystiken kan bland annat skapas genom vägar som svänger där något skyms bakom (ibid.). Mystiken ska därmed ge ett löfte om att något mer händer sen och att mer information går att inhämta längre fram och djupare in i landskapet (ibid.). Några

element som kan skapa mystik är skogens ljus, inhägnader, avskärmade ytor och att något är fysisk tillgängligt att ta sig till.

2.4.2 Bra design enligt preferensmatrisen

För att ett landskap ska vara omtyckt behöver det ha ett minimum på en av de direkta informationskällorna, sammanhang eller läsbarhet (Kaplan och Kaplan 1989). Brist på sammanhang skapar svårigheter att förstå landskapet och vad det handlar om och brist på komplexitet leder förmodligen till mindre vilja att utforska och se landskapet. Det är inte heller helt säkert att preferenser ökar för att informationen inom kategorierna komplexitet eller sammanhang ökar. För mystik och läsbarhet anses dock mer information öka preferenserna. Läsbarheten bidrar till att människan känner sig självsäker i att landskapet fortsatt kommer gå att förstå och avläsa. Mer mystik bygger också upp en större känsla och vilja till att utforska.

Ramverket lyfter fram att flera faktorer och att deras kombinationer med varandra behöver tas hänsyn till för att analysera om ett landskap kommer vara omtyckt eller ej (Kaplan och Kaplan 1989). Det är ett hjälpmedel som är lätt att applicera men det måste tolkas av användaren och anpassas till varje unik plats som analyseras (ibid).

2.4.2.1 Omtyckta landskap

Generellt har mer naturliga landskap med mindre synliga influenser av människan ett högre preferensvärde (Kaplan och Kaplan 1989). Dock betyder det inte heller att mänsklig påverkan på landskapet alltid behöver resultera i något negativt (ibid). De landskap som generellt är omtyckta är de som påvisar mystik och möjligheten till att utforska. Lättlästa landskap som skapar tredimensionella upplevelser är också omtyckta.

2.4.2.2 Mindre omtyckta landskap

Landskap som istället ogillas är de med bristande sammanhang och låg komplexitet (Kaplan och Kaplan 1989). Det bristande sammanhanget gör att förståelsen av landskapet och dess betydelse medan låg komplexitet inte bjuder in till att utforska och ta del av landskapet (ibid.). Därav kan landskap som har bristande omedelbar eller direkt information vara mindre omtyckta (ibid.).

2.5 Metodkritik

Att begränsa arbetet till endast ett platsbesök kan skapa brister i arbetet. Genom att genomföra fler platsbesök skulle risken för att missa viktig information minska och möjligheten att undersöka förändringar i upplevelsen av entrérummet öka. Årstider och olika tidpunkter på dygnet hade varit intressant att undersöka för att kunna reflektera mer över hur entrén fungerar i olika sammanhang. Ett platsbesök räcker dock för att få det första intrycket av entrén, vilket inte bara är av stor vikt för resterande upplevelse av nationalparken utan också fungerar som motivation till eventuella återbesök. Eftersom alla någon gång är en förstagångsbesökare är det

kanske också just det intrycket som är viktigast, vilket gör att endast ett platsbesök fortfarande är mycket relevant.

Platsbesöket som metod kan skapa svagheter i arbetet då det bygger på vår upplevelse av platsen. Att vi är landskapsarkitekturstudenter samt att vi skriver en uppsats om ämnet kan också påverka oss både medvetet och undermedvetet. Samtidigt har alla människor olika preferenser om vad de anser vara en bra plats vilket gör att platsbesöket i sig påverkas av våra personliga erfarenheter oavsett utbildningen. Vi som skribenter är båda vita kvinnor i 20-årsåldern utan barn och vi hade möjligtvis haft en annan utgångspunkt om vi hade haft andra förutsättningar. Om vi hade haft barn hade vi nog tänkt mer på barnens perspektiv och barnens upplevelse av platsen. Upplevelsen av vild natur är också starkt präglad av ens kultur, där vissa uppskattar vild natur medans andra upplever den stökig och funktionslös (Buijs et al. 2009). Det är därmed svårt att göra generella antaganden då platsbesöket hade behövt genomföras av fler personer för ett resultat som representerar den större allmänheten. Däremot visar teorierna på att det finns vissa allmänna drag i landskap som människor oftast upplever som bra, vilket gör att teorierna stöttar upp platsbesöket som metod.

Valet av teorierna påverkades starkt av vår egen bakgrund som studenter vid landskapsarkitekturprogrammet på Sveriges Lantbruksuniversitet i Ultuna. Utbildningen väljer den kurslitteratur som används och bedöms vara relevant, vilket vi som studenter sällan ifrågasätter. Men det medföljer också att mindre känd litteratur eller teorier kan bli ouppmärksammade för oss även om de hade varit relevanta.

Vi utgår från två designteorier vilket kan påverka resultatet på flera sätt. Ett exempel är att det finns flera och eventuellt motsägande teorier som hade påvisat ett annat resultat än vad Dee (2015) och Kaplan och Kaplan (1989) gör, vilket diskuteras i Kapitel 5.4 *Vad hade kunnat tilläggas riktlinjerna*. Resultatet begränsas därför till bedömningen utifrån de två teorierna. Kaplan och Kaplans (1989) teori är dessutom 35 år gammal, vilket innebär att det tillkommit fler teorier som är närmare i tiden som hade kunnat användas i stället. Dock anser vi att Kaplan och Kaplans (1989) teori fortfarande är relevant. Deras studier har lagt grunden för mycket fortsatt forskning inom ämnet och ramverket innehåller en omfattande och lättapplicerad struktur.

Att teorierna varit tongivande inom landskapsarkitektur gör att det kan uppfattas mindre intressant att analysera en gestaltning utifrån de, eftersom de som gestaltat entrén troligen känner till teorierna. Mindre kända teorier hade därav eventuellt kunnat få ett mer avvikande och kritiskt resultat. Dock täcker de valda teorierna mycket grundläggande struktur och funktion i gestaltning, vilket möjligtvis kan leda till att utformningen saknar en mycket betydande egenskap om någon av just de valda teoriernas kriterier inte uppfylls. Resultatet kommer oavsett alltid påverkas av valet av teorier, stora som små, kända som okända, eftersom de skapar uppsatsens fokus och utgångspunkt.

Båda av de valda teorierna är tydliga, grundliga och täcker en generell uppfattning av entréer utifrån landskapsarkitektur, vilket gör teorierna lättare att använda vid analys av landskap. Genom att Kaplans och Kaplans (1989) ramverk är lätt att applicera på en plats, medför det också mindre risk för att vi ska använda och tolka det fel. Dees (2015) teori om trösklar är också lätt att visuellt förstå och undersöka i förhållande till ett landskap. Författarens förklaringar är bildliga vilket underlättar förståelsen för hennes teori, se Figur 4 som visar skisser liknande författarens egna för att illustrera olika sorters trösklar. Teoriernas innehåll och deras användbarhet för analys av landskap är enligt oss därför ett bra underlag för arbetets syfte respektive frågeställning och utifrån ämnet landskapsarkitektur. Dessutom skulle inte teorierna och ramverken kunna appliceras på entrén till Färnebofjärdens nationalpark utan platsbesöket.

Naturvårdsverkets är en statlig myndighet som arbetar med miljöfrågor enligt uppdrag av regeringen (Naturvårdsverket u.å.b). Naturvårdsverkets riktlinjer är ett dokument som starkt har präglats av amerikansk forskning om nationalparker (Naturvårdsverket 2015). Vi kommer inte att bedöma om dessa källor är relevanta för de svenska riktlinjerna, men om de hade utvärderats hade det möjliggjort en annan slutsats.

3. Bakgrund till analys av den gestaltade huvudentrén

Följande bakgrund lyfter fram och förklarar Naturvårdsverkets (2015) sex riktlinjer för gestaltning av nationalparksentréer. Därefter kommer information om Färnebofjärdens nationalpark, White arkitekter och gestaltningen av den nya huvudentrén.

3.1 Naturvårdsverkets sex riktlinjer för utformning av nationalparksentréer

Nedan presenteras de sex riktlinjerna från Naturvårdsverkets (2015) *Riktlinjer för entréer till Sveriges nationalparker* som publicerades 2015.

3.1.1 Varumärket Sveriges nationalparker

Varumärket för Sveriges nationalparker går ut på att förmedla en enhetlig bild av landets utformning av parker och mål (Naturvårdsverket 2015). Sveriges nationalparker ska utmärka sig från andra nationalparker i Europa genom ett enhetligt varumärke (ibid.). Varumärket, som togs fram av White Arkitekter, består bland annat av Sveriges landskapsmarkör guldkronan, som är en gul hexagon (ibid.). Det ska även finnas ett återkommande element av hexagoner genom alla nationalparker (ibid.). Skyltningarna och ledmarkeringarna ska visa på ett enhetligt uttryck, detsamma gäller för informationsskyltarna där illustrationer och foton ska vara av liknande stil (ibid.). Det ska även finnas landskapsmodeller och audiell information för att göra det engagerande för en så bred målgrupp som möjligt (ibid.).

3.1.2 Den enskilda nationalparkens karaktär

Riktlinjen syftar till att fånga den specifika platsens karaktär redan i entrén och förmedla det med utformningen (Naturvårdsverket 2015). Enligt Naturvårdsverket (2015) kan entréplatsen vara besökarens enda intryck av naturområdet. Det är viktigt att inkludera alla aspekter av platsen vid i entrén för att förstå dess unika karaktär, antingen genom typiska element för nationalparken eller informationsskyltar om platsens unika karaktär (ibid.). Allt som har tillförts till platsen måste anpassas till den befintliga naturen (ibid.).

3.1.3 Läget i landskapet

Entrén ska likt föregående mål fånga en del av nationalparkens karaktär och i sig vara en upplevelse (Naturvårdsverket 2015). Besökströmmar ska avgöra om befintliga entréer ska bevaras, utvecklas, bli till fler eller ersättas (ibid.). Vid anläggning av entréer väljs platser omsorgsfullt ut för att göra minsta möjliga avtryck på befintlig natur, och samtidigt göra resan till en upplevelse i sig (ibid.). De nationalparker som inte har de rätta förutsättningarna för placering av huvudentrén i parken kan behöva göra detta i utkanten, eller helt utanför naturområdet längs en allmän väg (ibid.). Dock bör platsen för huvudentrén, som tidigare nämnt, sträva efter att erbjuda besökarna karakteristiska upplevelser av området, antingen visuellt eller genom lättillgängliga leder (ibid.). Om det inte är möjligt ska kommunikationsmedel såsom bussturer kunna erbjudas för att öka tillgängligheten (ibid.).

3.1.4 Organisation av entréplatsen

Entrén ska förmedla information om parkens kultur- och naturvärden samtidigt som utformningen ska styra besökarens rörelsemönster, upplevelse och uppfattning av platsen (Naturvårdsverket 2015). Funktioner såsom parkeringsplatser, lägen för olika byggnader samt plats för informationsskyltar ingår i denna punkt (ibid.). Organisationen av dessa aspekter kommer orkestrera upplevelsen för besökaren som ska känna att upplägget är logiskt och orienterbart (ibid.). Vidare är det viktigt att skapa en tydlig central punkt för att besökaren ska kunna hitta på platsen. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt ljudupplevelser och visuella intryck (ibid.). Det är även viktigt att eftersträva tydliga avgränsningar mellan störda och ostörda miljöer, samt att leder namnges för ytterligare orienterbarhet (ibid.).

Naturum, ett besökscentrum för nationalparken, bör integreras i samband med huvudentrén, men det är då viktigt att som besökare kunna få information även utanför Naturums öppettider (Naturvårdsverket 2015).

3.1.5 Tillgänglighet och service

Tillgänglighetsaspekten ska vara en del av hela entréns utformning samtidigt som servicemängden ska anpassas efter behov utifrån bland annat besökarmängd och målgrupp (Naturvårdsverket 2015). Entrén ska vara tillgänglig och erbjuda service i form av parkering, sophantering, dass samt sittplatser med bord. All service ska vara tillgänglighetsanpassad (ibid.).

Sittplatser inom entréområdet ska möjliggöra vila i samspel med naturen och några av dem bör ha regnskydd (Naturvårdsverket 2015). Dessutom ska det finnas tillgängliga sittplatser intill stråk och på de viktigaste platserna i parken. Bord som är tillgänglighetsanpassade ska planeras in i anpassade miljöer (ibid.).

Entréområdet ska innehålla information för att vägleda besökaren samt informera den om parkens natur och kulturvärden (Naturvårdsverket 2015). Den vägledande informationen ges av både skyltar och markeringar (ibid.). Därutöver ska vägledande information och en beskrivning av service samt tillgänglighet finnas

åtkomligt på webbsidor för att underlätta planering inför besöket. Ljudinformation kan användas för att nå ut till fler besökare (ibid.). Området ska även planera för en större samlingsplats att utgå ifrån vid naturguidning och informering för större grupper av människor (ibid.).

3.1.6 Arkitektur och utformning

Arkitekturen och utformningen av entréerna är av stor vikt för att främja en god upplevelse av parken (Naturvårdsverket 2015). Det är därav viktigt att gestaltningen tar hänsyn till detaljer i såväl byggnader som räckan och markmaterial (ibid.). Utformningen ska också lyfta fram nationalparkens värde i form av naturvård och förmedla detta redan i entrén (ibid.). Att utformningen ska ta hänsyn till naturen leder också till att de arkitektoniska inslagen kan varieras mellan olika nationalparker (ibid.). Det är dock av stor vikt att arkitekturen når en hög kvalitet generellt utifrån funktion, form och hållbarhet (ibid.).

Vidare ska en arkitekt eller landskapsarkitekt med god erfarenhet vara delaktig i processen kring byggnation vid entrén (Naturvårdsverket 2015). Utformningen ska även anpassas till en bred grupp besökare som har olika krav på information, vägledning och fysisk tillgänglighet (ibid.).

3.2 Färnebofjärdens nationalpark

Följande delar ger en grundlig information om Färnebofjärdens nationalpark, dess historia och den nya huvudentrén.

3.2.1 Övergripande information om nationalparken

Parken ligger på gränsen mellan Gävleborgs och Uppsala län utmed Dalälven. Nationalparken är skyddat enligt Europeiska Unionen som ett Natura 2000-område bland Sveriges nationalparker, med värdefulla våtmarker (Sveriges Nationalparker u.å.b.). Färnebofjärdens nationalpark är ensam om att ha flora och fauna från både södra och norra delarna av Sverige (ibid.).

3.2.2 Färnebofjärden nationalparks historia

Färnebofjärdens nationalpark grundades 1998. Miljödepartementet skriver i propositionen *Färnebofjärdens nationalpark* att ”syftet med nationalparken är att bevara ett unikt älvlandskap med omgivande värdefulla skogar och våtmarker i väsentligt orört skick.” (Prop. 1997/98:91). I samband med riksdagens beslut beskrev de även hur syftet skulle uppnås. Det innebär kortfattat att verksamheten i nationalparken skulle göra så lite skada som möjligt på naturen och djurlivet i parken (ibid.).

3.2.3 Besökare i parken

Färnebofjärdens nationalpark har många besökare och de flesta av besöken sker via huvudentrén eller naturum i norra delen av parken (Naturvårdsverket 2018). Flertalet av besökarna kommer tillbaka flera gånger om året, vilket inte är lika vanligt i andra nationalparker i Sverige (ibid). Generellt för alla nationalparker är dock att majoriteten som besöker parkerna är där för första gången (ibid.). Under 2011 hade parken totalt 48 000 besökare och det har därefter ökat enligt Westman⁴, som skriver att antalet var som högst under 2020 med 178 000 besökare och 163 000 under 2023.

Upplevelsevärden i huvudentrén till Färnebofjärdens nationalpark är enligt Naturvårdsverket (2018) möjligheten till att pausa, äta och ta del av de mer tillgängliga lederna och samtidigt uppleva Dalälven och naturen runtomkring.

3.2.4 White arkitekter

White Arkitekter (u.å.a) är de som ansvarat för gestaltningen av huvudentrén till Färnebofjärdens nationalpark. Arkitektbyrån är enligt White Arkitekter (u.å.b) själva en av de största i Skandinavien. Vidare belyser de att de arbetar med ett stort hållbarhetsfokus och att de har som mål att bli klimatneutrala till 2030. De har utöver Färnebofjärdens nationalpark även varit ansvariga för utformningen av Hamra och Tivedens nationalparker. Dessutom har de vunnit en formgivartävling anordnad av Naturvårdsverket om att skapa Sveriges nationalparker gemensamma identitet (Sveriges Arkitekter 2014).

3.2.5 Den nya huvudentrén

För att förbättra besökarnas upplevelse av Färnebofjärdens nationalpark introducerades en ny huvudentré år 2023 (Sveriges Nationalparker u.å.a.). Målet med den nya entrén är enligt Sveriges nationalparker (u.å.a.) att ge besökaren en välkomnande upplevelse av nationalparken. Utformningen ska också ta hänsyn till att göra tillgängligheten bättre samtidigt som entrén ska informera besökaren om parkens egenskaper och upplevelser (ibid.). Därutöver ska det finnas grillplatser, vindskydd, sophantering och parkeringsplats. Entrén ska även planeras för att minska närvaron och känslan av biltrafiken (ibid.).

Whites Arkitekter (u.å.a) har gestaltat den nya utformningen av Färnebofjärdens huvudentré med stöd från Naturvårdsverket och Länsstyrelsen i Gävleborg. Enligt White Arkitekter (u.å.a) ska gestaltningen tydliggöra att parkens karaktär är i centrum för utformningen. Entrén ska presentera och framhäva Dalälven och stärka upplevelsen av den omkringliggande naturen (ibid.). Vidare nämns att Sveriges nationalparker varumärke varit en central del av gestaltningen i form av både hållbarhet och materialval. Naturen och all byggnation ska tillsammans bilda en gemensam identitet för parken (ibid.). Att besökaren ska känna sig välkomnad samt enkelt orientera sig är också viktiga aspekter enligt White Arkitekter (u.å.a).

---

⁴ Ingvar Westman, nationalparksförvaltare, Länsstyrelsen Gävleborg, mejlkonversation 2024-03-15

Utformningen av entréer är av avgörande betydelse för den resterande upplevelsen av nationalparken vilket motiverar en närmare undersökning av gestaltningen av Färnebofjärdens nya huvudentré. Eftersom huvudentrén stod klar 2023 förväntas den ha följt Naturvårdsverkets riktlinjer.

4. Resultat

I det här avsnittet redovisas vår analys indelat i fyra delar; vår egen upplevelse av entrén, Naturvårdsverkets (2015) riktlinjer i den konkreta gestaltningen, med hjälp av Dees (2015) samt Kaplan och Kaplans (1989) teorier.

4.1 Beskrivning av entrén med våra ögon

Entrén löper längst med Granövägen med en svag sluttning ner mot entréområdet. Bilvägen har två farthinder i höjd med entréns två tydligare ingångar. Ingångarna består av två portar genom ett cirka 70 meter långt plank som sträcker sig över större delarna av entréområdet. Huvudingången skapar en tydlig port med sitt höga plank och Färnebofjärdens nationalpark finns utskrivet till vänster om ingången (se Figur 5). Den ena ingången ger ett mindre visuellt intryck då den har lägre plank och smalare öppning (se Figur 10). Planket har en svart och bränd karaktär (se Figur 5).

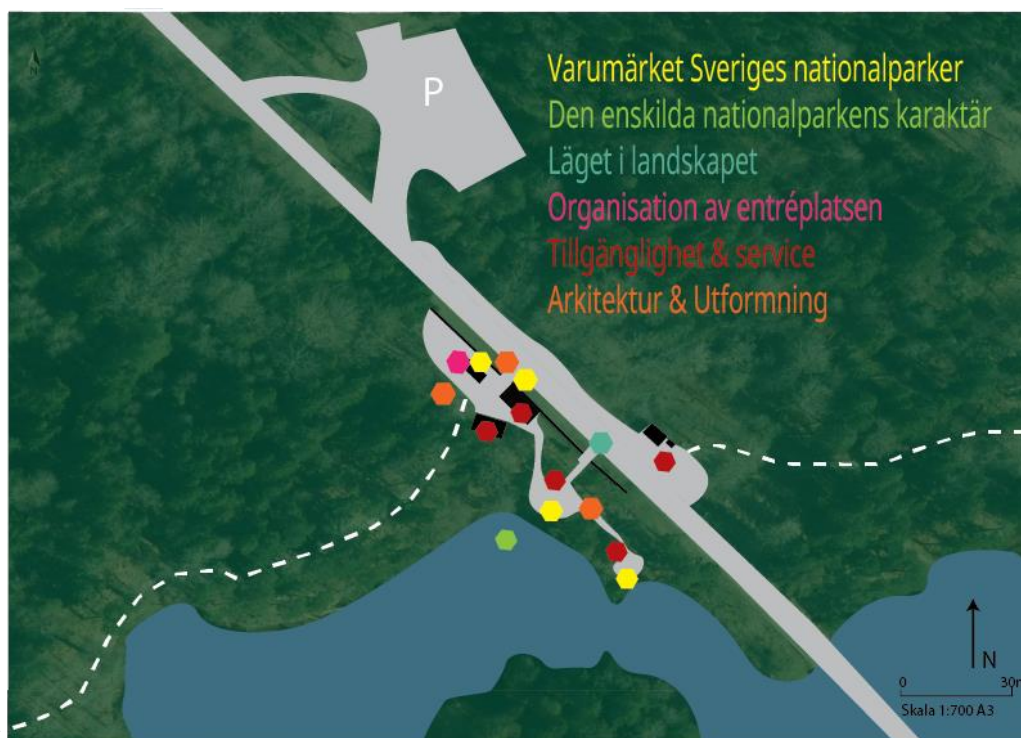
Figur 5. Bilderna visar resan från parkeringen till entrén samt sittgradängen (n.h.) täckt av snö. (Foton av Fielden & Hjalmarsson 2024)

Väl innanför det svarta planket öppnar entrérummet upp sig. Några meter in i entrén finns en sittgradäng, (se Figur 5). Till höger finns en informationsvägg i trä om Färnebofjärden och Sveriges nationalparker. Bakom informationsväggen ligger en tätare skog och två bänkbord. Direkt till vänster sticker ett tak ut från planket med cirka tre meter i takhöjd. Under taket finns ett bänkbord. Den vänstra delen öppnar upp sig och Dalälven både hörs och syns från hela entréområdet. I det öppna rummet finns två grillplatser, en vedbod och tre bänkbord.

Vegetationen på platsen var delvis svår att identifiera på grund av snön men trädsnittet var dominerande. Vedartade växter som observerades var ek, en, vartbjörk, asp och tall. Majoriteten av träden var jämnåriga tallar vilket skapade ett mindre naturligt intryck. Det fanns även stubbar från träd som troligtvis avverkats för renovering av entrén. Buskskikt och markskikt var svårt att identifiera eftersom de till stor del var täckt av snön, men intrycket var att det hade röjts från buskage och sly i det öppna entréområdet då skogen snabbt slöt sig till höger om huvudingången och längre in i parken.

4.2 Gestaltningen utifrån Naturvårdsverkets riktlinjer

Nedan redovisas hur Naturvårdsverkets sex riktlinjer förhåller sig till konkreta exempel på gestaltning för huvudentrén till Färnebofjärdens nationalpark. Varje riktlinje presenteras för sig.

Figur 6. Överblick över området med utmarkerade exempel på Naturvårdsverkets sex riktlinjer och vart de finns. (Illustration av Fielden & Hjalmarsson 2024 delvis baserad på: Karta © Lantmäteriet)

4.2.1 Varumärket Sveriges nationalparker

Varumärket Sveriges nationalparker finner vi genom hela entrén när vi aktivt letar efter det (se de gula markeringarna i Figur 6). Den gula loggan noteras redan vid entréns port där den kontrasterar mot den svarta bakgrunden tillsammans med namnet på nationalparken (se Figur 7). Därefter möts vi snabbt av en informationsskylt med ett genomgående formspråk, där den gula loggan åter uppfattas. En av skyltarna är ägnad åt alla nationalparker i Sverige vilket ger varumärket för alla nationalparker ett gemensamt uttryck.

En mindre detalj som noteras efter att vi passerar tre grillplatser är att även dessa är formade som hexagoner, vilket vi anser spegla varumärket. Formspråket på vindskydden (se Figur 7) präglas också av hexagonens form, men både de och grillplatsen utformning noteras sent under platsbesöket. Vidare används även hexagonen på skyltar och ledmarkeringar, dock i andra färger än gult (se Figur 7).

Figur 7. Överblick över området med några bildexempel som nämns i resultatet. (Illustration av Fielden & Hjalmarsson 2024 delvis baserad på: Karta © Lantmäteriet)

4.2.2 Den enskilda nationalparkens karaktär

Den starkaste karaktären vi upplever för Färnebofjärdens nationalpark är Dalälven. Tre broar över vattnet passeras redan innan ankomst till huvudentrén från söder. Forsandet från älven hörs lång väg innan vi är framme vid entrén och är mer eller mindre närvarande under hela besöket. Entrén fångar in Dalälven som karaktär genom att det är öppet ut mot vattnet och ljudet är närvarande överallt.

Det finns dock fler karaktärer i parken, såsom slätterängar och skog. Dessa är inte lika representerade i entrén, förutom vid informationsskyltarna. Dock är det svårt att samla en över 10 000 hektar stor nationalparks visuella och upplevda karaktär på en och samma plats. Dalälven som är ett genomgående element i parken är därmed en rimlig aspekt att lyfta fram som fokus. Samtidigt som människan även uppskattar vatten mycket och finner attraktion till platser med vatten (Kaplan och Kaplan 1989).

Det som har tillförts platsen, i form av byggnader, matchar inte helt Dalälvens karaktär men påminner om det naturliga i såväl materialval som skala. Bänkborden är grova, raka och stora, materialvalet är oftast trä och metall och färgerna går i mjukare naturnära nyanser. För att återspegla Dalälven hade kanske inte lika kantiga och hårda uttryck använts i utformningen. Utformningen tycker vi mer återspeglar känslan av nationalpark och att det ska vara naturligt, mer än specifikt endast Dalälven.

4.2.3 Läget i landskapet

Färnebofjärden fick en ny entré i samband med högre besöksströmmar vilket är i enlighet med Naturvårdsverkets (2015) riktlinjer. Läget för den nya entrén är enligt oss ett lämpligt val av plats eftersom det är densamma som tidigare entréplats. Entréområdet är placerad intill en befintlig bilväg och krävde inte exploatering av orörd natur. Redan under resan dit upplevs Dalälvens mäktighet från bilen när landskapet öppnar upp sig strax innan ankomst.

Entréns läge i landskapet upplevs öppet och har söderläge till älven. Det medför att mycket ljus kan ta sig in på platsen, vilket gör den anpassad för vila och samling. För övrigt noterades att entrén kopplade samman övriga delar av entrén, som dass och sophantering, på andra sidan bilvägen.

4.2.4 Organisation av entréplatsen

Entréns funktion är bland annat att organisera och förmedla information om parkens kultur- och naturvärden och den informationen finns men det är inte säkert att den förmedlas till alla. Visuellt och audiellt finns möjligheten att ta del av parken om besökaren aktivt vill. Byggnaderna i form av det regnskyddande taket och dasset befinner sig centralt på platsen, vilket vi upplever som bra organiserat. Parkeringsplatsen ligger även den nära entrén och är lätt att orientera sig ifrån och till. I stora drag känns orienterbarheten på platsen logisk och är inget vi tänker eller stör oss på under vistelsen.

Entréns utformning för att styra rörelsemönster är lite svår att avgöra på grund av snön, däremot syns tidigare besökares rörelsemönster tydligt på grund av deras fotspår i snön. Rörelsemönstren följer strukturen på entrén och sträcker sig från det öppna rummet i vänster och rakt fram djupare in i parken. Det som vi uppfattar som utstickande är att planket tog slut trots att entréområdet fortsätter, vilket skapar en stor öppning till området från vägen utöver de tilltänkta ingångarna. Eventuellt tar

entréområdet slut vid planket och vi tolkar det som större eller vice versa. Möjligtvis är det inte en del av entrén men en avskild plats i anslutning till den.

Naturum finns inte vid huvudentrén utan vid en annan ingång till parken vilket gör att vi inte kan ta del av dess information. Naturum är också stängt för säsongen under besöket.

4.2.5 Tillgänglighet och service

De nödvändigheter som ska finnas på entréområdet enligt Naturvårdsverkets riktlinjer finns. Det vill säga gratis parkering, dass, sophantering, grillplats och bänkar. Dass och sophantering finns intill bilvägen utanför ingångarna och är tillgängligt från en mycket kort sträcka till fots. Bänkar finns inne på entréområdet både under tak och lättillgängliga för exempelvis rullstol eller barnvagn. Bänkarna har även plats för rullstol (se Figur 8).

Figur 8. Bänkbord med plats för rullstol. (Foto av Hjalmarsson 2024)

Informationen på platsen känns lättillgänglig för den som redan är intresserad av att veta mer. Skyltarna är bland annat översatta till både engelska och tyska. Skyltar och markeringar observeras snabbt och är lätta att följa. Det finns skyltar innan entréområdet och informationsväggar i direkt anslutning till huvudingången, vilket gör de visuellt svåra att missa. Ljudinformation finns också i form av en vevapparat (se Figur 7). Denna finns dock på baksidan av informationsväggen och är inte helt lätt att upptäcka om intresse inte skapas vid väggens andra sida, som ses från huvudingången. Ingen blindskrift noterades vid entréplatsen, vilket gör att vevapparaten är den enda tillgängliga informationen om den uppfattas.

Servicen ska vara anpassad till besöksmängden och Färnebofjärden har en stor besöksmängd. Sittgradängen fungerar som en samlingsplats för större grupper och naturguidning. Den finns i en sluttning vilket gör att den fungerar som en halv amfiteater eller läktare. Däcket under taket, bakom sittgradängen, fungerar som högsta punkt och är en mer lättillgänglig plats att ta del av informationen vid exempelvis naturguidning. Det fanns två dass och två grillplatser vid huvudentrén. Dassen känns som en rimlig mängd men grillplatserna kan antagligen bara användas av två sällskap åt gången under en längre tid. Dock finns det fler grillplatser längre in i parken, men de är inte lika lättillgängliga. Servicen finns och är tillgänglig i någon form runt entréområdet.

Figur 9. Bild som visar den topografiska skillnaden mellan vägen ovanför entrén och entrén, sett inifrån entrérummet. (Foto av Fielden 2024)

4.2.6 Arkitektur och utformning

De arkitektoniska elementen i entrén är av samma karaktär, med trä som övergripande tema. Virket är antingen behandlat med eld och tjära för att få en naturligt mörk karaktär, eller så är det obehandlat. Båda smälter bra in med omgivande natur. Utformningen är tydligt präglad av nationalparkens återkommande symbol, hexagonen, med sin kantiga och raka karaktär. Den kontrasterar fint med älvens mäktiga närvaro och skogens organiska formspråk och står sig som egen i ett sammanhang. Kontrasten återfinns i vindskydden där virket på utsidan är svart medan insidan är obehandlad (se Figur 7). De är tydligt inspirerade av kåtor och tillsammans med det höga taket upplevs de luftiga och stora.

Nivåskillnaden mellan ingången och vägen (se Figur 9) utanför gör att entrén inifrån känns större än vad den gör utifrån. Regnskyddet är exempelvis lägre där taket länkar samman med planket än vad det är längre in i entrén. Detta, tillsammans med att marken blir lägre gör att skalan på regnskyddet blir större när vi kommer närmare. Den stora skalan återfinns även i de rejäla bänkborden som är gjorda av grovt virke och stål.

Utformningen av entrén utstrålar användbarhet, med tydliga platser för aktiviteter, som samling vid sittgradängen eller förtäring vid borden. Borden är en bit bort från grillplatserna, vilket medför att flera grupper eller personer kan laga sin mat samtidigt men inte behöver sitta tillsammans. Entrén är relativt plan och sett från bilder består markmaterialet av stenhjul så att både rullstolsburna och de med barnvagnar kan njuta av platsen. Även borden är tillgänglighetsanpassade med en utbuktande bordsände där en vagn eller rullstol kan få plats under (se Figur 8).

4.3 Gestaltningen utifrån Dee

Nedan redovisas vilka av Dees entréskapande element som återfinns i gestaltning för huvudentrén till Färnebofjärdens nationalpark. Trösklar som koncept gick att återfinna på platsen, det finns en portal, fönster och ramar, samt tydliga platser för vila och sammankomst som reflekterar delar av Dees (2015) teorier.

Figur 10. Tydlig inramning av siktlinjen vid den mindre ingången. (Foto av Länsstyrelsen Gävleborg 2023)

4.3.1 Fönster och ramar

Det finns en del tydliga fönster och ramar på platsen, där den tydligaste var den mindre ingången vars sidor inramas perfekt av varsitt träd, som gör siktlinjen till och bortom älven tydlig (se Figur 10). Det finns även tydliga ramar vid den stora ingången. Särskilt synliga är de när vi närmar oss från en sned vinkel, vilket är fallet när en kommer från parkeringen.

4.3.2 Portaler

Portaler ska enligt Dee (2015) signalera ankomst och den enda portalen är själva huvudentrén, med sitt höga svarta plank och slutningen in i entrén (se Figur 11). Eftersom det höga planket skymde utsikten blir portalen särskilt markant för alla sinnen när vi närmar oss, det luktar tjära, brusset av älven blir till då och vyn öppnar upp sig.

Figur 11. Huvudentréns tydliga portal. (Foto av Fielden 2024)

4.3.3 Olika element; vatten, vegetation, byggda strukturer, topografi

De olika entréskapande elementen är i olika mängd representerade. Vattnet är en utgångspunkt i entrén men främst är det byggda strukturer som skapar ingångar. Exempelvis planket och porten. Vegetationen på platsen är luftig och det är mest träd som skapar rumslighet på höjden. Att vegetationen sedan sluter sig mer bakom entrérummet skapar en tydlig gräns. Topografin förändrar upplevelsen av entrén inifrån och utifrån. När rummet upplevs utifrån, bakom planket och i en svag sluttning, känns det mindre. Inifrån känns det större och mer ombonat då vi befinner oss nedanför bilvägen och mer i nivå med Dalälven.

4.4 Gestaltningen utifrån Kaplan och Kaplans

Nedan redovisas hur aspekter från Kaplan och Kaplans (1989) preferensmatris återfinns på platsen. Färnebofjärdens huvudentré har enligt oss ett större fokus på förståelse än utforskning enligt Kaplan och Kaplans (1989) preferensmatris. Men den ger också en upptakt till att utforska parken mer med sin utformning. Sammanhanget är starkare än läsbarheten, vilket resulterar i att parkens utformning ger mer direkt information som är lättillgänglig. För utforskningen känns mystiken mer närvarande än komplexiteten, vilket i stället innebär att informationen i landskapet behöver upplevas tredimensionellt och mer fysiskt. Nedan presenteras hur förståelse och utforskning återfinns i entrén.

4.4.1 Utforskning vid entrén

Själva entrén i sig väcker inte den största längtan till att utforska på grund av det öppna entrérummet där inget känns gömt. Tack vare sin öppenhet skapar entrén däremot mystik för vad som skulle finnas i den mer slutna delen av nationalparken. Mystik och komplexitet som underkategorier av utforskning i Kaplan och Kaplans (1989) preferensmatris presenteras nedan.

4.4.1.1 Mystik

Intresset för att utforska platsen startar vid parkeringen. Planket skapar en viss mystik eftersom den skymmer stora delar av entrén och att något bortom den stora porten kan anas. Den vinkel vi möts av när vi går från parkeringen till entrén är mystiskskapande genom den påtagliga skillnaden i perspektiv, likt en springa mellan bräddor. Platsen är öppen men där vandringslederna börjar sluter sig skogen vilket skapar en vilja att fortsätta gå in i parken och utforska mer. Vindskydden som kan skimras en bit in på vandringledden lockar att utforska närmare med sin spännande utformning (se Figur 12). Det finns sammantaget viss mystik, men med mer fokus på nationalparken än på entrérummet.

Figur 12. Vindskydd och grillplats där sittgradängen vid entrén skimras i bakgrunden. (Foto av Länsstyrelsen Gävleborg 2023)

4.4.1.2 Komplexitet

Platsen element var enhetliga och upplevdes enformiga. Komplexiteten finns snarare djupare in i skogen där det är mer vegetation. Vegetationen vid entrén domineras av jämnåriga tallar och Dalälven är den största karaktären, vilket gör att entrérummet upplevs vara av låg komplexitet.

4.4.2 Förståelse av entrén

Färnebofjärden nationalparks entré bygger mycket på att skapa förståelse för parken redan vid ingången och presentera information och navigera besökaren. Det leder till att det som besökare känns lätt att förstå meningen med platsen och att det är en introduktion till vad som komma skall. Platsens sammanhang och läsbarhet som underkategorier av förståelse i Kaplan och Kaplans (1989) preferensmatris presenteras nedan.

4.4.2.1 Sammanhang

Huvudentrén som plats har ett samband och upplevs organiserad. Arkitekturen och det gestaltade hänger ihop i material och skala. Exempelvis är alla byggda strukturer i trä där borden och regnskyddet är grövre och i en större dimension. Vidare samspelar materialen med naturen och träden. Däremot kontrasterar de i formspråket då det är mycket rakt och strikt i stället för organiskt, som naturen i parken. Sammantaget är det lätt att se en enhetlighet i område vilket gör att vi anser att det har ett högt värde i sammanhangsperspektivet.

4.4.2.2 Läsbarhet

Det är lätt att hitta och orientera sig på området på grund av det öppna och förhållandevis lilla entrérummet. Älven fungerar som ett landmärke både visuellt och audiellt som följer stigar och vägar genom hela entrérummet och fortsätter ut i parken. Även planket skapar en målpunkt både inifrån och utifrån entrén. Färgen på planket smälter in, men skalan gör det lätt att se. I övrigt finns inga större landmärken vid entrén men skyltar och stigar representerar då en enklare förståelse och läsbarhet av landskapet. Vi anser att platsen är läsbar.

5. Diskussion

Huvudresultatet av studien visar att Naturvårdsverkets (2015) riktlinjer, Dees (2015) samt Kaplan och Kaplans (1989) teorier återfinns i gestaltningen. Det visar på att Färnebofjärdens nationalparks huvudentrés gestaltning haft riktlinjerna som grund och att den uppfyller goda egenskaper enligt arbetets valda teorier. Diskussionerna som behandlas i detta kapitel handlar om tillämpad metod, med Naturvårdsverkets (2015) riktlinjer som grund för design, och fokuserar på att definiera entréns mål med avstamp i Dee (2015) respektive Kaplan och Kaplan (1989). Det innefattar att identifiera skillnaderna mellan teorierna och riktlinjerna, samt att utforska möjliga tillägg baserat på resultaten av dessa analyser.

5.1 Naturvårdsverkets riktlinjer som grund för en gestaltning

Riktlinjernas formuleringar i skrift gick att återfinna konkret i gestaltningen på olika sätt. Alla sex riktlinjer återfanns i viss grad och vissa var mer tolkningsbara än andra. Exempelvis fanns det tydligare krav på utformningen för *Tillgänglighet och service*, som uttryckte att dass och sophantering var nödvändigheter. I riktlinjen *Den enskilda nationalparkens karaktär* blir det i stället White Arkitekter som får mer frihet i att analysera vad som är karaktäristiskt just med Färnebofjärdens nationalpark. Den som är ansvarig för utformningen får därmed uppgiften att tolka riktlinjerna. Att tolkningen ska göras av någon med goda erfarenheter och kunskap uttrycks under riktlinjen *Arkitektur och utformning*, där Naturvårdsverket hänvisar till att gestaltningen ska göras med hjälp av arkitekt.

5.2 Likheter och olikheter mellan riktlinjerna och teorierna

Ligheterna och olikheterna mellan riktlinjerna och teorierna bygger i största grad på hur en gestaltning presenterar information samt hur konkreta gestaltningsexemplena är.

Riktlinjen arkitektur och utformning korrelerar med Kaplan och Kaplans (1989) sammanhang, genom att båda två samspelar på vikten av att entrérummet är sammanhängande. Båda poängterar att skalan och materialvalet i gestaltningen kan

skapa ett enhetligt intryck, vilket också Färnebofjärdens entré gör. Exempelvis med de naturnära materialen och den grövre skalan på bänkborden.

Den störta olikheten vi finner mellan riktlinjerna och teorierna är att riktlinjerna inte ger exempel på hur gestaltningen kan se ut. För Dee (2015) teori finns det skisser och målade beskrivningar av entrérummet och hur dess egenskaper kan utformas med olika slags tekniker. Samtidigt ger Kaplan och Kaplan (1989) exempel på miljöer som kan reflektera de fyra olika prefererade funktionerna i ett landskap. Dessutom beskriver de platser och miljöer med tydliga element som generellt anses omtyckta respektive impopulära.

En annan olikhet som går att utläsa är att riktlinjerna fokuserar på information som är konkret, medan teorierna och forskningsöversikten lyfter fram att mycket av informationsupptaget sker undermedvetet (Gross och Zimmerman 2002; Greider och Garkovich 1993; Kaplan och Kaplan 1989). Naturvårdsverket riktlinjer visar tydligt på att skyltning, textad samt illustrerade information ska finnas i entrérummet. Det står inte i klartext att även landskapet i sig ger ut information och det finns således inte heller ett krav på att genomföra det i gestaltningen.

Däremot visar riktlinjerna indirekt att informationen som återspeglas av landskapet också är viktigt. Exempelvis genom att trycka på att nationalparkens karaktär ska framhävas. Att denna riktlinje anspelar på att ge ut information är dock inte tydligt för läsaren. För någon som vet om entrérummets påverkan på upplevelsen går det dock att utläsa mellan raderna att även själva gestaltningens formspråk är talande. I riktlinjerna är det därmed lätt att avläsa Kaplan och Kaplans (1989) ramverks direkta och tvådimensionella punkter, sammanhang och läsbarhet, och svårare att se de tredimensionella punkterna, komplexitet och mystik.

5.3 Målet med entrén och att skapa en välkomnande plats

Målet med Färnebofjärdens huvudentré är att den ska vara välkomnande, men det är svårt att skapa ett entrérum som alla människor kommer att uppskatta. Likt Kaplan och Kaplans (1989) ramverk om preferensmatrisen inte kan förutse varje individs preferens av landskapet, kan entrén inte tillgodose alla besökares önskemål. Som Greider och Garkovich (1994) anser, sätter människan ett eget värde på landskapet och då kan ett och samma landskap innebära oändligt olika upplevelser från person till person.

Färnebofjärdens besökare är många och huvudentrén behöver skapa en god upplevelse för alla. Vi kan se att Dee (2015) och Kaplan och Kaplans (1989) teorier finns i utformningen, vilket tyder på att utformningen har entréskapande element som kan främja människans upplevelse och preferens av platsen.

De visuella intryck som spelade en stor roll i utformningens välkomnande, enligt oss, var de fönster och ramar som skapats i likhet med Dees (2015) teorier. Den

mindre ingångens siktlinje och inramning av Färnebofjärdens nationalpark förbättrade också vår upplevelse under platsbesöket. Samtidigt bidrog topografin genom att vara rumsskapande och det byggda planket kändes genomtänkt placerat och utformat.

Kaplan och Kaplan (1989) preferensmatris på huvudentrén visade att det fanns mest information som handlade om att förstå landskapet, vilket känns rimligt för en nationalpark då folk antagligen redan långt innan entrén valt att besöka den. Från vägen behöver inte entrén fungera som en mystisk punkt att leda folk till. Kaplan och Kaplans (1989) punkt för förståelse väger tyngre än utforskning. Däremot fanns utforskningsmöjligheten också i entrén, men då fokuserade den på att etablera mystik för att locka besökaren att ta sig vidare in i parken. Då informationen som presenteras är viktig för resterande upplevelse av parken är det positivt att utformningen har ett fokus på förståelse av landskapet (Gross och Zimmerman 2002). Förståelse av landskapet medför också till viss grad en högre preferens och därmed en mer välkomnande entré (Kaplan och Kaplan 1989).

Eftersom besökarna antagligen redan bestämt sig för att åka till nationalparken finns det förmodligen redan ett visst intresse hos besökaren för platsen. Det går att jämföra med grönytor i staden, som både är mer lättillgängliga rent fysiskt, men som också fler besökare passerar och vistas i utan större planering i förväg. Utifrån det perspektivet kan entrén i en nationalpark sakna ett visst värde, eftersom flertalet besökare redan valt att åka dit, oavsett entréns utformning. Däremot går det fortfarande att argumentera för att själva entrén i en nationalpark fortfarande är viktigt, både ur naturvårdssynpunkt och i att höja upplevelsevärden. Men det leder också återigen till frågan om för vilka gestaltas entrén och vilka besökarna är. Om fokus ska vara att skapa en välkomnande entré för de specifika besökarna eller en större allmänhet hade därav kunnat undersökas mer.

Sammantaget upplevde vi att målet med entrén uppfylls men att det samtidigt finns möjlighet till förbättringar och utveckling av platsen och riktlinjernas formulering. Dessutom ser vi att det hade varit intressant att kartlägga besökarens egenskaper och undersöka den aspekten noggrannare för att utveckla vem besökaren är.

5.4 Vad hade kunnat tilläggas riktlinjerna?

En viktig aspekt som inte nödvändigtvis framgår tydligt i riktlinjerna är att landskapet i sig bär på information, även utan skyltar och förklaringar. Gestaltningen får därav mycket makt i och med att den på så vis formar om landskapet och informationen den uttrycker. Detta är något som förhoppningsvis är välkänt för en arkitekt, och de som har ansvaret för utformningen av en nationalpark bör därför också ta ansvar för att bidra med sin expertis.

Det finns dock en risk att viktiga aspekter förbises om den ansvariga personen inte är medveten om dem och de inte förmedlas tydligt i riktlinjerna. Dessutom finns det en risk att den som tolkar riktlinjerna gör det på ett specifikt sätt. Om till exempel ekonomiska faktorer väger tyngst för den ansvarige kan det påverka

entréns utformning på bekostnad av social och ekologisk hållbarhet. Ett exempel från Färnebofjärden som motsäger sig riktlinjernas önskemål är att Naturum inte ligger intill huvudentrén vilket kan resultera i att vissa ekologiska värden i parken inte förmedlas till besökarna på ett optimalt sätt (Gross & Zimmerman 2002). Eftersom det inte är ett krav att Naturum ska finnas vid huvudentrén kan det eventuellt innebära en förlust för besökaren och en avsaknad i utformningen.

Under *Organisation av entréplatsen* saknades Naturum intill huvudentrén som enligt Naturvårdsverket (2015) och Gross och Zimmerman (2002) är viktigt för förståelsen av platsens natur. Det kan diskuteras om avsaknaden av Naturum vid entrén gör någon skillnad i förståelsen för naturen i området. För att avgöra det hade ett till platsbesök behöva göras under sommarhalvåret när Naturum är öppet. Det kan även ifrågasättas varför White Arkitekter valde att inte bygga något nytt Naturum intill huvudentrén. Men det gamla Naturumet ligger intill Gysinge bruk som är den plats bussen stannar på, och Naturum blir då det första besöket (Sveriges nationalparker u.å.d). Men om ankomsten är vid huvudentrén är Naturum en tre kilometer lång promenad norrut, vilket gör den mer otillgänglig, särskilt för rörelsehindrade. Detta kan i sin tur påverkadas upplevelse av nationalparken. Det är däremot bra att ingen skyddad natur i nationalparken har tagits i anspråk för att bygga ett nytt Naturum, men det kan som sagt ifrågasättas om det hjälper eller stjälper nationalparken.

Eftersom riktlinjerna är det som faktiskt kan styra vad som ändras på platsen och vad som måste finnas med är det av stor vikt att diskutera tolkningsmöjlighetens för- och nackdelar. En nackdel kan vara att resultatet inte helt går att styra eller förutsäga. Däremot skapar samma aspekt också möjligheten och fördelen för gestaltaren att värdera vad som gör en god entré. Den konstnärliga friheten kan således få sätta en prägel på varje enskild nationalparks huvudentré men med viss enhetlighet till de andra parkerna i och med Naturvårdsverkets betoning på *Varumärket Sveriges nationalparker*. Det öppnar också upp för att anpassa utformningen till parkens unika natur och landskap. Återigen hamnar därmed mycket ansvar på den som tar fram utformningen för att den slutliga entrén ska vara välkomnande och fungerande.

Dees (2015) entréskapande element fanns i gestaltningen men mest i form av byggda strukturer. Vegetationen tyckte vi var avskalad i utformningen och det kändes inte som den hade arbetats med, förutom att öppna upp entrérummet och därmed ta bort en del av den. Som landskapsarkitektstudenter var det något vi saknade och vi kände att mycket av platsens rumslighet skapades enbart med byggda strukturer. Det känns också som växtmaterialet hade kunnat skapa positiva effekter på naturvärden i en högre grad än det byggda.

Ekologisk hållbarhet nämns inte i riktlinjerna från Naturvårdsverket vilket känns konstigt med tanke på att det handlar om Sveriges mest värdefulla natur när det gäller nationalparker. Utformning kan främja ekologiska aspekter så det är lite underligt att det inte finns någon riktlinje som syftar till att öka ekologiska värden. Det kan därför också ifrågasättas att inga av riktlinjerna exempelvis värderar att använda växtmaterial, då det med god kunskap till och med hade kunnat öka den

ekologiska hållbarheten på platsen. Dock innebär arbete med växtlighet krav på kunskap om bland annat växtval, ekologi, naturvård och invasivitet för att inte skada nationalparkens naturvärden. Det finns därmed en risk att arbeta med växtmaterial om kunskapen är bristande. Men att använda frön från växter som redan finns i nationalparken och arbeta med det materialet hade vi tyckt varit intressant att se. Naturlika landskap är det som många människor prefererar och att arbeta med växter kan därför även höja sociala värden utöver de ekologiska (Kaplan och Kaplan 1989; Dee 2015).

Generellt saknar riktlinjerna ett nyanserat perspektiv på vad en bra entré är. Där hade teorier som inte endast fokuserar på människans estetiska och sociala upplevelse av platsen varit användbart. Det finns exempelvis Thompson (2000) teori om *trivalent design* där författaren påstår att bra platser är de som har kvaliteter av såväl ekologiska som sociala och estetiska värden. Kärnan i *trivalent design* är att de tre värdena inte behöver gå emot varandra och konkurrera utan att de tillsammans och endast tillsammans kan skapa den mest uppskattade platsen. Om riktlinjerna analyserats från denna teori, i stället för Dee (2015) eller Kaplan och Kaplan (1989) hade mycket kritik antagligen förts fram mot att det inte finns ett samband mellan exempelvis de ekologiska och estetiska värdena utan att det är ett enkelriktat fokus på endast människans visuella upplevelse och besök. Då arbetes valda teorier har ett mer ensidigt perspektiv visar det därmed inte helt avsaknaden hos riktlinjerna på en balans och symbios mellan exempelvis estetiska och ekologiska värden.

Det finns också fler teorier som argumenterar för att de estetiska värdena inte behöver gå förlorade på grund av att de ekologiska värdena ska prioriteras. Meyer (2008) belyser vikten av att ekologiska värden kan bevaras och utvecklas i gestaltningar som även fokuserar på den mänskliga upplevelsen och platsens estetik. Detta är något som inte framkommer från Naturvårdsverkets riktlinjer och som stämmer överens med vår saknad av växtmaterial i gestaltningen och ekologisk hållbarhet i riktlinjerna. Det är inte heller helt tydligt i varken Dees (2015) eller i Kaplan och Kaplans (1989) teorier att estetiska och ekologiska värden går hand i hand, men det går att avläsa att vegetation är ett entréskapande element och att människan generellt föredrar naturligare miljöer.

Att implementera en bredare nyansering av vad en bra entré är hade mycket väl kunnat tillföras Naturvårdsverkets riktlinjer. Fokus hade fortfarande kunnat vara att skapa en välkomnande entré för besökaren men med en mer nyanserad grund i vad en bra plats faktiskt är utifrån fler aspekter, värderingar och teorier. Återigen landar därav ansvaret för att nyansera och prioritera platsens värden hos den som gestaltar eftersom det inte framkommer av riktlinjerna.

5.4.1 White arkitekter som ansvarig gestaltare

White arkitekter säger själva att de jobbar mot hållbara gestaltningar och ett klimatneutralt arbete. Eftersom vi sett en viss avsaknad av ekologiska värden i huvudentrén till Färnebofjärdens nationalpark är det svårt att säga om det är något White arkitekter reflekterat över eller om de endast utgått från riktlinjerna. Eftersom

White arkitekter säger att de ska arbeta hållbart hade det varit intressant att veta mer om deras tankar kring gestaltningen och hur den skulle vara eller är ekologiskt hållbar från deras perspektiv. Det hade också varit utvecklande att höra om de utgår från några specifika ramverk eller teorier i sitt arbete.

5.5 Metoddiskussion

I en studie som denna finns det ett visst mått av subjektivitet som inte går att undgå. Detta gör att resultatet inte nödvändigtvis skulle bli likadant om någon annan skulle göra den. White Arkitekter har inte kunnat komma till tals i denna uppsats för att förklara deras val av gestaltning, vilket gör att det blir en subjektiv bedömning av gestaltningen utifrån våra perspektiv. Den kvalitativa studien bygger på subjektiva tolkningar och hade troligtvis varit mer representativ om intervjuer hade gjorts. Det hade kunnat vara intervjuer av White Arkitekter, Färnebofjärdens nationalparks skötselarbetare eller besökare av parken som hade kunnat reflektera andra perspektiv.

Vilken etnicitet, kön, ålder och socioekonomisk bakgrund människor har kan spela stor roll i vilken upplevelse som fås på platsen (Buijs et al. 2009; Kaplan och Kaplan 1989). Det kan vara en viss målgrupp som White Arkitekter har haft i åtanke vid gestaltning, detta har inte tagits hänsyn till i uppsatsen mer än att det ska vara tillgänglighetsanpassat. Vissa besökare kanske är mycket missnöjda med parkens nya gestaltning medans andra tycker den är fantastisk. Exempelvis är bil nästan ett måste för att kunna ta sig till platsen, vilket kräver både körkort och tillgång till bil, som eventuellt bara är tillgängligt för vissa socioekonomiska grupper. Satsningen av den nya entrén når därför bara de som har resurserna för det. Entréns placering och utformning är en avvägning mellan vad som är mest hållbart, rättvist och gynnsamt för alla.

En viktig fråga som inte har diskuterats är den om naturvärden och ekologi, vilket är en stor del av nationalparken. I denna uppsats ges skäl för att göra naturen tillgänglig för människor men inte för att göra människor naturvänliga. Samtidigt som exploatering i skyddade naturområden i längden värnar om naturen genom att skapa ett intresse för natur och miljö hos människan, så är det fortfarande exploatering av skyddad natur. Det visar på att människor på något plan anser sig mer värda än alla andra levande organismer. Det visar en studie av Layna Droz (2022), där författaren beskriver det antropocentriska synsättet på miljön som problematisk utifrån ett större perspektiv. Egocentrismen som har kommit utifrån att samhället har blivit mer och mer individualistiskt har gjort att människan i många kulturer inte ser sig som en del av naturen längre (Droz 2022). Men människor som bryr sig om naturen har även en viss makt att positivt påverka hur den behandlas. Det finns inget vinstdrivande med nationalparker i Sverige, som restauranger eller entrébiljetter, så tanken är troligtvis att öka intresset hos befolkningen.

6. Slutsats

Naturvårdsverkets riktlinjer för utformning av nationalparksentréer speglas på flera sätt i huvudentrén till Färnebofjärdens nationalpark. Samtidigt visade undersökningen att även Dees (2015) respektive Kaplan och Kaplans (1989) teorier återfanns i den färdigställda entrén. Utifrån detta kan vi dra tre slutsatser.

Första slutsatsen arbetet kommer fram till är att Naturvårdsverkets riktlinjer lägger en bra grund för att kunna skapa en entré, men att det är upp till den som är ansvarig för utformningen att förverkliga om entrén blir välkomnande. Riktlinjerna är abstrakta vilket har sina för- och nackdelar. Däremot resulterar det i slutändan med att riktlinjerna behöver tolkas.

Andra slutsatsen vår studie kommer fram till är att eftersom de som är ansvariga för utformningen har egna utgångspunkter så kommer slutresultatet vara annorlunda beroende på vem det är som har gestaltat.

Tredje slutsatsen vi kommer fram till är att det kan vara hjälpsamt att inkludera ett brett val av designteorier, som Dee (2015) respektive Kaplan och Kaplan (1989) men också andra teorier som till exempel Thompson (2000), för att försäkra sig om en bra gestaltning och en nyanserad idé om vad en välkomnande entré och hållbar plats är.

6.1 Frågor för vidare forskning

En vidare forskningsfråga hade kunnat vara att utforska varför de ekologiska värdena inte ges större utrymme vid utformningen av entréer och varför Naturvårdsverkets riktlinjer inte fokuserar på detta, särskilt med tanke på att nationalparker är högt skyddsvärda områden med betydande ekologiska värden. Även undersöka hur växtmaterial kan användas på ett sätt som inte bara bevarar utan även tillför ekologiska värden i skyddad natur. Till exempel skulle det kunna undersökas hur växtarterna som redan finns i Färnebofjärdens nationalpark kan användas vid entrén som en del av det rumsliga gestaltandet.

Det hade också varit intressant att genomföra samma studie med andra teoretiska ramverk för att jämföra med. Exempelvis hade Thompsons (2000) teori om *trivalent design* kunnat undersökas för att se om estetiska, ekologiska och sociala värden integrerats i Färnebofjärdens nationalparks huvudentré. Dessutom skulle en mer kritisk och bred analys av Naturvårdsverkets riktlinjer kunna ge insikt i om de är tillräckligt nyanserade när det gäller att utforma en bra plats. Vidare hade det också varit intressant att se hur riktlinjerna tagits fram och utvecklats.

Paradoxen mellan turism och skyddad natur kan undersökas djupare för att se om det finns lösningar som undviker skador på naturvärden utan att förminska besökarnas upplevelser. Det skulle då vara spännande att utforska Nationalparkernas roll i Sverige när det gäller att balansera turism och naturbevarande, för att avgöra om en funktion tenderar att väga tyngre än den andra inom verksamheten.

Att undersöka besökarnas sammansättning och samla in data från faktiska besökare kan vara en värdefull studie i detta sammanhang. Intervjuer och enkäter kan då användas för att få en djupare förståelse för besökarnas allmänna upplevelse av entrén. Dessutom skulle det vara intressant att diskutera vilka besökare nationalparken attraherar och vilken målgrupp den strävar efter med frågor om jämställdhet, jämlikhet och socioekonomiska faktorer.

Slutligen är en analys av White Arkitekters verksamhet en intressant fråga för vidare forskning. Det skulle kunna innebära att undersöka skillnaderna mellan den offentliga och privata sektorn inom landskapsarkitektur eller att analysera White Arkitekters arbete mer detaljerat, inklusive frågor om könsfördelning, olika arkitektyrkens roller i projekt samt hur miljöfrågor och klimatpåverkan hanteras inom firman.

Antal ord: 11 993

Referenser

- Buijs, A.E., Elands, B.H.M., Langers, F. (2009). *No wilderness for immigrants: Cultural differences in image of nature and landscape preference*. (Landscape and urban planning, 91:3). Elsevier B.V. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2008.12.003>
- Droz, L. (2022). *Anthropocentrism as the scapegoat of the environmental crisis: a review*. *Ethics Sci Environ Polit* 22:25-49. <https://doi.org/10.3354/ese00200>
- Falla Arce, J., Hansen, A., Lindberg, I. (2021). *Friluftslivet under coronapandemin*. (Rapport 2021:1). MISTRA Sport & Outdoors. https://www.mistrasportandoutdoors.se/globalassets/konferens--och-projektsajter/mistra/rapporter/final-corona-studie_version-28-april-2021.pdf [2024-01-31]
- Folkhälsomyndigheten (2024). *Friluftsvanor i befolkningen*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/friluftsliv/friluftsvanor-i-befolkningen/> [2024-03-14]
- Dee, C. (2015). *Form and Fabric in Landscape Architecture, a Visual Introduction*.
- Grahn, P. & Stigsdotter, U.A. (2003). Landscape planning and stress. *Urban Forestry & Urban Greening*, 2 (1), 1–18. <https://doi.org/10.1078/1618-8667-00019>
- Greider, T. & Garkovich, L. (1994). Landscapes: The Social Construction of Nature and the Environment. *Rural Sociology*, 59 (1), 1–24. <https://doi.org/10.1111/j.1549-0831.1994.tb00519.x>
- Gross, M.P. & Zimmerman, R. (2002). Park and Museum Interpretation: Helping Visitors Find Meaning. *Curator: The Museum Journal*, 45 (4), 265–276. <https://doi.org/10.1111/j.2151-6952.2002.tb00064.x>
- Kaplan, R. & Kaplan, S. (1989). *The experience of nature: a psychological perspective*. Cambridge University Press
- Länsstyrelsen Gävleborg (2022). *Huv.entré Nord Maj23 (10)*. [fotografi]. [2024-01-31]
Används med upphovspersonens tillstånd.
- Länsstyrelsen Gävleborg (2022). *Huv.entré Nord Maj23 (22)*. [fotografi]. [2024-01-31]
Används med upphovspersonens tillstånd.
- Meyer, Elizabeth K.(2008) Sustaining beauty. The performance of appearance, *Journal of Landscape Architecture*, 3:1, 6-23, DOI: 10.1080/18626033.2008.9723392.
- Nationalencyklopedin (u.å.) *Nationalpark*. <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/nationalpark> [2024-02-20]
- Naturvårdsverket. (2015). *Riktlinjer för entréer till Sveriges nationalparker: [reviderad version]*.

- Naturvårdsverket (2018). *Skötselplan för Färnebofjärdens nationalpark*. (ISBN 978-91-620-8806-4)
- Naturvårdsverket. (2023). *Nationalparker*. [2024-02-06]
- Naturvårdsverket. (u.å.). *Stor ökning av besök i nationalparker 2020*. [2024-02-12]
- SCB (2022). *Kraftig ökning av vistelser i skog och mark under Covid-19-pandemin*. Statistiska Centralbyrån. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnadsforhallanden/undersokningarna-av-levnadsforhallanden-ulf-silc/pong/statistiknyhet/undersokningarna-av-levnadsforhallanden-ulfsilc-2021/> [2024-02-01]
- Sveriges Arkitekter (2014). *Gemensam identitet för Sveriges nationalparker*. <https://www.arkitekt.se/tavling/gemensam-identitet-for-sveriges-nationalparker/> [2024-03-14]
- Sveriges nationalparker (u.å.c). *Historik*. <https://www.sverigesnationalparker.se/park/farnebofjardens-nationalpark/nationalparksfakta/historik/> [2024-01-31]
- Sveriges nationalparker (u.å.b). *Information om Färnebofjärdens nationalpark*. <https://www.sverigesnationalparker.se/park/farnebofjardens-nationalpark/nationalparksfakta/> [2024-01-31]
- Sveriges nationalparker (u.å.d). *Naturum*. <https://www.sverigesnationalparker.se/park/farnebofjardens-nationalpark/besöksinformation/naturum> [2024-01-31]
- Sveriges nationalparker (u.å.a). *Nya entréer*. <https://www.sverigesnationalparker.se/park/farnebofjardens-nationalpark/besöksinformation/nya-entree/> [2024-01-31]
- Thompson, I. (2000). Sources of Values in the Environmental Design Professions: The Case of Landscape Architecture. *Ethics, Place & Environment*. 3(2), 203-219, DOI: 10.1080/713665888
- White Arkitekter (u.å.a). *Färnebofjärdens Nationalpark Entré*. <https://whitearkitekter.com/se/projekt/farnebofjardens-nationalpark-entre/> [2024-01-31]
- White Arkitekter (u.å.b). *Om oss*. <https://whitearkitekter.com/se/om-oss/> [2024-03-14]
- Wolf, I.D., Croft, D.B. & Green, R.J. (2019). Nature Conservation and Nature-Based Tourism: A Paradox? *Environments*, 6 (9), 104. <https://doi.org/10.3390/environments6090104>

Tack

Tack till vår handledare Helena Espmark för all hjälp vi fått längs vägen. Vi vill även tacka vår handledargrupp som kommit med bra återkoppling och kommentarer. Tack till ansvariga på Färnebofjärdens nationalpark som var hjälpsamma och delade med sig av bilder på entrén.

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Du hittar en länk till SLU:s publiceringsavtal på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.